

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Бюджет територіальної громади: суть, формування та аналіз ефективності використання за матеріалами Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і найменування

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

КВРФБС 021138.01.04.00

Виконала студентка IV курсу, група ФБС-21-1 Дарія КОСТИРІНА
Шифр Пізнак Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р. екон. наук, професор Раїса КВАСНИЦЬКА
Науковий ступінь, учасні звання Пізнак Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер

 Жанна ШТАРКУК
Пізнак Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Пізнак

 Ніла ХРУЩ
Пізнак Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

23.06 2025
Дата

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
 Рівень вищої освіти бакалавр
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і набір спеціальності
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і набір спеціальності
 Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри ФБСС
 Ніла ХРУЩ *Хрущ*
 10.06.2025

**ЗАВДАННЯ
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Костиріній Дарії Вікторівні

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1 Тема роботи: Бюджет територіальної громади: суть, формування та аналіз ефективності використання за матеріалами Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади

Керівник роботи Квасницька Раїса Степанівна, д-р. екон. наук, професор

Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07.02.2025 № 23 (додаток № 5)

2 Строк подання студентом роботи на кафедру до 07.06.2025

3 Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизинні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; бюджет 2022-2024 років Хмельницької міської територіальної громади, фінансова документація Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

- 1 Теоретичні засади формування та використання бюджету територіальної громади
- 2 Дослідження особливостей формування, виконання, використання бюджетів територіальних громад України

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

1. Ієрархічна будова бюджетної системи України.
2. Функції бюджету територіальної громади
3. Принципи функціонування місцевих бюджетів України
4. Кількісні характеристики місцевих бюджетів в Україні протягом 2022-2025 років
5. Динаміка доходів та видатків місцевих бюджетів України (2022-2024 рр.)
6. Аналіз дохідної та видаткової частин місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки
7. Структура доходів загального фонду Хмельницької міської територіальної громади (2022-2024 рр.)
8. Системні проблеми, пов'язані з міжбюджетними відносинами та формуванням дохідної частини місцевих бюджетів

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 10 лютого 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділів (етапів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.04.2025	виконано
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 25.04.2025	виконано
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 25.05.2025	виконано
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 01.06.2025	виконано
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 14.06.2025	виконано
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 18.06.2025	виконано

Студент

Підпис

Дарія КОСТИРІНА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Підпис

Раїса КВАСНИЦЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Студентка Костиріва Дарія Вікторівна, IV курс, група ФБС-21-1

Прізвище, ім'я, по-батькові, курс, група

Керівник Квасницька Раїса Степанівна, д-р екон. наук, професор

Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання

Тема роботи: Бюджет територіальної громади: суть, формування та аналіз ефективності використання за матеріалами Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади.

Ключові слова: бюджет територіальної громади, місцеві бюджети, бюджетний процес, доходи та видатки місцевих бюджетів.

Мета роботи комплексне дослідження суті, особливостей формування та аналіз ефективності використання бюджету територіальної громади, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління бюджетними коштами, на прикладі Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади.

Предмет дослідження сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування, виконання та аналіз ефективності використання місцевих бюджетів в Україні.

Об'єкт дослідження бюджет Хмельницької міської територіальної громади та його бюджетний процес.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки. Бюджет територіальної громади виходить за межі простого фінансового плану. Це складний механізм публічного управління, який має вирішальне значення для життєдіяльності, розвитку та стабільності місцевих спільнот. Його сутність, функції та роль не є статичними, а постійно трансформуються, пристосовуючись до мінливих соціально-економічних і політичних умов. Це, своєю чергою, вимагає постійного теоретичного аналізу та удосконалення практичних підходів до його формування та використання. Приклад Хмельницької територіальної громади яскраво ілюструє, як цілі сталого розвитку можуть бути ефективно інтегровані у стратегічне та фінансове планування. Їхній Стратегічний план — це не просто документ, а втілення принципів законності, партнерства, оперативного реагування та орієнтації на європейські стандарти. Він гармонійно поєднує економічний, екологічний та людський розвиток, створюючи цілісну основу для майбутнього. Ключовим елементом цього підходу є прозорість бюджетного процесу: публічний доступ до фінансових документів та звітів забезпечує підзвітність та довіру громади, що є критично важливим для успішного впровадження будь-яких ініціатив. У процесі дослідження сутності, формування та ефективності використання бюджету територіальної громади, зокрема на прикладі Хмельницької міської територіальної громади, встановлено, що місцевий бюджет є не лише інструментом фінансового забезпечення, а й стратегічним засобом реалізації публічної політики, соціальних гарантій та місцевого розвитку. Його роль суттєво зросла в умовах децентралізації, яка змістила акцент на посилення відповідальності громад за управління власними ресурсами. Практичний аналіз, проведений на матеріалах Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки, дозволив оцінити динаміку надходжень та видатків місцевого бюджету, визначити основні джерела формування доходів та напрями використання коштів. Зроблено акцент на структурному аналізі, що дало змогу виявити питому вагу різних джерел доходів та статей видатків, а також прослідкувати зміни у їх співвідношенні протягом досліджуваного періоду. Особлива увага була приділена аналізу ефективності використання бюджетних коштів. Оцінка окремих показників дозволила ідентифікувати як успішні приклади реалізації бюджетних програм, так і потенційні зони для оптимізації та підвищення результативності. Наголошується на важливості прозорості

та підзвітності у використанні публічних коштів, що є фундаментом для довіри громадян та ефективного управління.

Визначені такі перспективи (шляхи) розвитку. Для забезпечення фінансової стійкості та ефективності місцевих бюджетів запропоновано вирішення системних проблем пов'язаних із міжбюджетними відносинами та формуванням дохідної частини, які включають:

- зміцнення фіскальної бази місцевого самоврядування - це включає підвищення рівня власних доходів регіональних бюджетів та збалансування наявних фінансових ресурсів. Необхідно зменшити залежність від державного бюджету та створити стимули для місцевих органів влади генерувати додаткові доходи;
- залучення інвестицій - активне залучення інвестицій є ключовим для розвитку економіки громади та збільшення її дохідної бази. Це вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату та розробки цільових програм економічного розвитку;
- оновлення системи вирівнювання податкоспроможності - необхідно переглянути варіанти зарахування ПДФО та оновити систему вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, щоб забезпечити справедливий розподіл фінансових ресурсів між громадами;
- подолання боргових зобов'язань - важливим кроком є списання заборгованості за середньостроковими позиками, наданими місцевим бюджетам у минулі роки, для зменшення фіскального навантаження;
- стратегічне планування видатків - необхідно відходити від домінування видатків на соціальну сферу, переорієнтовуючи їх на галузі, які призводять до економічного зростання. Це вимагає ретельного аналізу та пріоритизації програм, що мають найбільший соціально-економічний.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 74 сторінки, в тому числі 13 таблиць і 4 рисунки. Робота містить 4 додатки. Список використаних джерел містить 31 найменування.

Дата виконання кваліфікаційної роботи 20.06.2025

Дата захисту кваліфікаційної роботи 23.06.2025

Студентка Дарія КОСТИРІНА
Ім'я, прізвище

Підпис

Зміст

Вступ	С. 5
1 Теоретичні засади формування та використання бюджету територіальної громади	9
1.1 Сутність, функції та роль бюджету територіальної громади в системі місцевих фінансів	9
1.2 Склад, структура, принципи формування, процес розробки та затвердження місцевих бюджетів	20
2 Дослідження особливостей формування, виконання, використання бюджетів територіальних громад України	35
2.1 Аналіз динаміки та структури доходів і видатків місцевих бюджетів України за 2022-2024 роки	35
2.2 Оцінка ефективності використання коштів місцевих бюджетів та напрями її підвищення на прикладі Хмельницької територіальної громади	53
Висновки	68
Список використаних джерел	71
Додатки	75

Вступ

Актуальність теми полягає у тривалому розвитку децентралізації та посиленні ролі місцевого самоврядування в Україні. Бюджет територіальної громади виступає фундаментальним інструментом забезпечення життєдіяльності та досягнення сталого розвитку місцевих спільнот. В умовах сьогодення, що характеризуються воєнними діями та потребою у післявоєнній відбудові, питання ефективного розпорядження бюджетними ресурсами на місцевому рівні набуває особливої значущості. Вирішення складних соціально-економічних завдань, які охоплюють задоволення базових потреб населення, відновлення пошкодженої інфраструктури та стимулювання економічної активності, безпосередньо залежить від прозорості, обґрунтованості та результативності бюджетного процесу в громаді. Саме бюджет є тим фінансовим важелем, що уможливорює реалізацію стратегічних напрямів територіального розвитку, адаптацію до зовнішніх викликів та оптимальне використання наявних ресурсів. Успіх політики децентралізації прямо пов'язаний з безперервним удосконаленням механізмів формування як доходної, так і видаткової частин місцевих бюджетів, а також із підвищенням рівня відповідальності та прозорості у процесі їх використання.

Обґрунтованість теми дослідження викликана нагальною потребою забезпечення фінансової стабільності та самодостатності територіальних громад в умовах поглиблення децентралізаційних перетворень в Україні, а також у ширшому контексті відбудови держави після збройної агресії. Бюджет територіальної громади не лише є джерелом фінансування критично важливих послуг, а й віддзеркалює пріоритети розвитку та слугує інструментом для досягнення соціально-економічних цілей. Ефективність формування та цілеспрямованого використання бюджетних коштів має вирішальне значення для розв'язання таких першочергових господарських та

соціально-економічних питань, як поліпшення якості комунальних послуг, розвиток інфраструктури, надання підтримки соціально вразливим верствам населення, стимулювання підприємницької діяльності та створення сприятливого інвестиційного клімату. Унікальні виклики сучасності, зумовлені воєнними діями та необхідністю відбудови, вимагають поглибленого аналізу специфіки формування та функціонування бюджетів територіальних громад у нових реаліях, з особливим акцентом на дієві механізми оцінки ефективності використання коштів та адаптацію бюджетних стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє, що проблематика формування та функціонування місцевих бюджетів, а також питання фінансового забезпечення територіальних громад, постійно перебувають у центрі уваги як українських науковців. Відомі вітчизняні вчені, зокрема О. Д. Василик, З. В. Герасимчук, О. М. Іванов та В. І. Сидоренко, зробили значний внесок у розвиток теоретичних засад функціонування бюджетної системи та децентралізаційних процесів. Їхні праці підкреслюють визначальну роль місцевих бюджетів у забезпеченні стабільної життєдіяльності та подальшого розвитку громад.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження суті, особливостей формування та аналіз ефективності використання бюджету територіальної громади, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління бюджетними коштами, на прикладі Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади. Щоб досягти поставленої мети визначено наступні завдання:

- розкрити економічну сутність, функції та роль бюджету територіальної громади в системі місцевих фінансів;
- систематизувати та проаналізувати нормативно-правове регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні;
- провести аналіз динаміки та структури доходів і видатків бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022 – 2024 роки;

- здійснити оцінку ефективності використання бюджетних коштів Фінансовим управлінням Хмельницької міської ради;
- розробити практичні напрями підвищення ефективності управління бюджетними коштами на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є бюджет Хмельницької міської територіальної громади та його бюджетний процес.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування, виконання та аналіз ефективності використання місцевих бюджетів в Україні.

Для досягнення поставленої мети та завдань у роботі були використані наступні методи дослідження:

- діалектичний та системний підходи – для всебічного вивчення сутності бюджету територіальної громади та взаємозв'язку його елементів.
- метод аналізу та синтезу – для розкриття теоретичних основ формування та використання бюджету, а також для узагальнення отриманих результатів.
- порівняльний метод – для аналізу динаміки показників доходів і видатків бюджету Хмельницької міської територіальної громади у часі;
- статистичний метод – для збору, обробки та аналізу кількісних даних щодо бюджету громади;
- метод графічного аналізу – для візуалізації динаміки та структури бюджетних показників;
- метод узагальнення та рекомендацій – для формулювання висновків та розробки пропозицій щодо підвищення ефективності управління бюджетними коштами.

Інформаційну базу дослідження становлять: законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють бюджетний процес, зокрема Бюджетний кодекс України та Закони України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Податковий кодекс України; офіційні дані Міністерства фінансів

України та Державної служби статистики України; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань публічних фінансів, місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів; локальні документи Фінансового управління Хмельницької міської ради, офіційний сайт Хмельницької міської ради та інші інтернет джерела.

1 Теоретичні засади формування та використання бюджету територіальної громади

1.1 Сутність, функції та роль бюджету територіальної громади в системі місцевих фінансів

Місцеві фінанси охоплюють сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, які необхідні для реалізації завдань та функцій, покладених на органи місцевого самоврядування. Ці фінансові ресурси слугують основою для забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад.

Бюджетна система України – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, взаємопов'язаних між собою [2]. Вона відображає фінансові відносини, що виникають у процесі формування, розподілу та використання централізованих фондів коштів для виконання функцій і завдань, покладених на органи державної влади та органи місцевого самоврядування [10]. Основною метою бюджетної системи є забезпечення потреб суспільства в публічних благах та послугах, сприяння соціально-економічному розвитку та підтримка макроекономічної стабільності.

Бюджетна система України має дволанкову структуру, що ілюструється на рисунку 1.1. Цей рисунок візуалізує бюджетну систему як ієрархічну піраміду, де на вершині знаходиться Державний бюджет України. Нижче розташовані бюджет АРК, обласні бюджети та районні бюджети, які взаємодіють з державним бюджетом через вертикальні міжбюджетні відносини. На найнижчому рівні розташовані бюджети територіальних громад (міст, селищ, сіл), які мають зв'язок з вищими рівнями через

вертикальні відносини, а також можуть взаємодіяти між собою через горизонтальні міжбюджетні відносини.

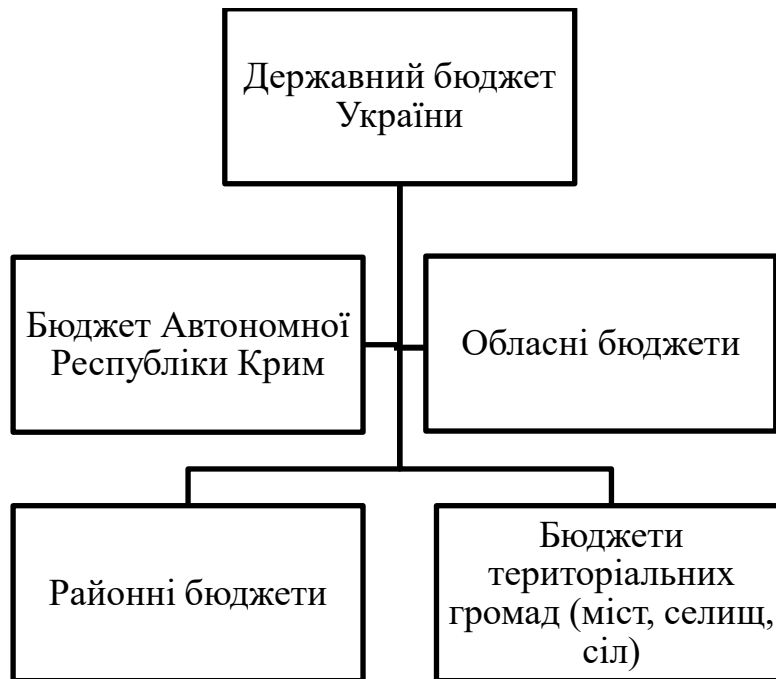

Рисунок 1.1 – Ієрархія бюджетної системи України

Сформовано на основі [2, 6].

Таким чином, бюджетна система включає:

- державний бюджет України: це центральна ланка, яка формується на загальнодержавному рівні та використовується для фінансування загальнонаціональних програм, функцій центральних органів влади, оборони, соціального захисту та обслуговування державного боргу [2];

- місцеві бюджети України: ця сукупність охоплює бюджети Автономної Республіки Крим, обласні бюджети, районні бюджети, а також бюджети територіальних громад міст, селищ і сіл [2]. Вони формуються та використовуються для забезпечення потреб конкретних територіальних одиниць, фінансування місцевих програм розвитку, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства тощо [6].

Державний бюджет є основним фінансовим планом країни, що відображає доходи та видатки, необхідні для виконання функцій держави [2].

Його ключова роль полягає в реалізації макроекономічної та фіскальної політики, забезпеченні національної безпеки, соціального захисту та підтримці життєво важливих галузей.

Місцеві бюджети є фінансовою основою місцевого самоврядування, забезпечуючи реалізацію повноважень територіальних громад та задоволення їхніх потреб [6]. Вони відіграють ключову роль у децентралізованій моделі управління, наближаючи послуги до споживача та дозволяючи громадам самостійно визначати пріоритети розвитку.

Система бюджетів України є складним, динамічним механізмом, який забезпечує фінансову основу функціонування держави та місцевого самоврядування. Вона заснована на принципах єдності, самостійності та збалансованості, була піддана безпрецедентним випробуванням під час пандемії COVID-19 та, особливо, повномасштабного вторгнення.

Кризові явища призвели до кардинального перерозподілу пріоритетів, зміцнення фіскальних повноважень та посилення фіскальної нерівності між громадами. Незважаючи на значні виклики, бюджетна система України демонструє адаптивність. Відновлення середньострокового бюджетного планування, пошук шляхів диверсифікації доходів місцевих бюджетів та переосмислення механізмів міжбюджетного вирівнювання свідчать про намір забезпечити стійкість та ефективність фінансової системи країни в умовах післявоєнної відбудови. Подальший розвиток системи бюджетів України буде спрямований на зміцнення фінансової самостійності громад, забезпечення їхньої здатності до відновлення та сталого розвитку, а також підтримку загальнонаціональних пріоритетів, першочерговим з яких залишається національна безпека.

Окреме місце у регулюванні діяльності органів місцевого самоврядування, у тому числі в частині їхніх фінансових повноважень, займає Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Цей закон визначає правові, організаційні, матеріальні та фінансові засади діяльності місцевого самоврядування, закріплюючи право територіальних громад на

самостійне вирішення питань місцевого значення, що безпосередньо впливає на формування та використання їхніх бюджетів [6].

Формування та ефективне використання бюджетних ресурсів територіальних громад є центральним елементом сучасної парадигми публічного управління, особливо в умовах глибинних процесів, що відбуваються в Україні. Комплексне розуміння природи муніципальних бюджетів вимагає не лише осмислення їхньої економічної сутності, а й детального аналізу багатогранних функціональних призначень та визначення їхньої критичної ролі у широкій архітектоніці місцевих фінансових систем. Це закладає теоретичний фундамент для подальшого практичного дослідження ефективності використання фінансових ресурсів громади.

Існує значна кількість інтерпретацій поняття «бюджет територіальної громади», що свідчить про його складність та багатовимірність. Традиційно, бюджет часто визначається як централізований грошовий фонд, що формується та розподіляється органами місцевого самоврядування для фінансування повноважень, покладених на них державою та власною громадою [2]. Цей підхід акцентує увагу на фіскальному аспекті, розглядаючи бюджет як сукупність доходів і видатків, що відображає фінансовий план на певний період, затверджений відповідною представницькою владою [8, с. 112].

Однак, з розвитком економічної думки та вдосконаленням систем публічного управління, таке суто фінансове трактування стало недостатнім для повного охоплення всіх аспектів явища. Деякі вчені (О.В. Терещенко, Л.Л. Тарангул, І.Я. Чугунов) пропонують розглядати бюджет територіальної громади не лише як фінансову категорію чи статичний план, а як складний суспільно-економічний та навіть політичний інститут. Це розуміння ґрунтується на тому, що бюджет є результатом динамічної взаємодії широкого спектру економічних суб'єктів – домогосподарств, різноманітних форм господарювання (підприємств, організацій), державних та муніципальних органів влади. У процесі цієї взаємодії відбувається

аккумуляція та подальший перерозподіл частини валового регіонального продукту, яка цілеспрямовано спрямовується на задоволення колективних суспільних потреб, забезпечення повсякденної життєдіяльності та сприяння сталому, збалансованому розвитку конкретної адміністративно-територіальної одиниці [9, с. 23]. Таке осмислення виходить за межі суто фінансового інструментарію, підкреслюючи його глибоку соціально-економічну, а часто й політичну детермінованість. Бюджет громади, таким чином, стає своєрідним «дзеркалом» суспільних пріоритетів, об'єктивним індикатором економічного потенціалу території та ключовим механізмом реалізації спільних інтересів її мешканців. Він відображає рівень спроможності громади до самоврядування та її готовність брати на себе відповідальність за власний розвиток. Таким чином, ми підтримуємо комплексне, інституційне визначення бюджету територіальної громади, яке відображає не лише його фінансову сутність, а й соціальну, економічну та політичну функціональність.

Важливо зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі існують певні дискусії щодо першочерговості того чи іншого аспекту бюджету. Деякі автори, такі як В. М. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій, що дотримуються фіскалістської парадигми, схильні акцентувати увагу на бюджеті як на інструменті збору податків та інших обов'язкових платежів для покриття публічних видатків. З їхньої точки зору, головне завдання бюджету – забезпечити фінансову стійкість влади. Проте, такий підхід може недооцінювати розвиткову та стимулюючу роль бюджету, зводячи його функціонал до простого казначейського механізму.

На противагу, представники розвивальних концепцій, зокрема О. Т. Левандівський, І. Ф. Баланюк, Л. С. Сас, М. В. Смушак, О. Ю. Гаврик, бачать у бюджеті не лише інструмент збору та витрачання коштів, а й активний важіль впливу на соціально-економічний розвиток. Вони підкреслюють, що бюджетні інвестиції, цільові програми та стимули можуть відігравати вирішальну роль у підвищенні конкурентоспроможності, залученні капіталу

та покращенні добробуту населення. Водночас, надмірне акцентування на розвитковій функції без належного контролю та ефективності може призвести до неефективного використання ресурсів та зростання боргового навантаження. Третя група дослідників В.С. Кравців, І.З. Сторонянська, А.О. Пелехатий, що дотримується соціально орієнтованого підходу. Висвітлюють підвищення фінансової спроможності сільських громад, з особливим акцентом на вирівнюванні соціальних можливостей між територіями.

Сучасна концепція бюджету територіальної громади прагне інтегрувати ці підходи, розглядаючи його як багатофункціональний інструмент, що має забезпечувати фіскальну стійкість, сприяти соціально-економічному розвитку та реалізовувати соціальні пріоритети громади у тісному взаємозв'язку.

Історичний розвиток місцевих бюджетів демонструє складну еволюцію від примітивних фінансових інструментів до високоорганізованих систем, що відображають зміни у суспільно-політичній та економічній структурі держав. На ранніх етапах становлення державності, місцеві фінансові відносини були переважно децентралізованими та базувалися на натуральних платежах або спорадичних зборах для вирішення локальних потреб (утримання доріг, місцевої оборони). Поступово, з формуванням централізованих держав, місцеві фінанси ставали підпорядкованими державній скарбниці, а місцеві бюджети часто були лише частиною загальнодержавного фінансового плану.

Значний злам відбувся з посиленням ідей самоврядування, що активно розвивалися у Західній Європі з XIX століття. Концепції муніципальної автономії, що ґрунтувалися на принципах субсидіарності, вимагали наявності самостійних фінансових ресурсів для виконання місцевих повноважень. Це призвело до формування власних доходних джерел місцевих органів влади та розширення їхніх видаткових повноважень. Якщо спочатку призначення місцевих бюджетів обмежувалося переважно підтримкою правопорядку та наданням елементарних послуг, то з часом вони трансформувалися в

інструмент для інвестиційного розвитку, реалізації масштабних соціальних програм та підтримки різноманітних місцевих ініціатив [7, с. 32-35].

В Україні, історія розвитку місцевих бюджетів має свої особливості. У радянський період вони були складовою частиною єдиної бюджетної системи, повністю підпорядкованою центральному плануванню. Здобуття незалежності у 1991 році відкрило нову сторінку у розвитку місцевих фінансів, проте реальна децентралізація та посилення ролі місцевих бюджетів почалися значно пізніше. Переломним моментом стало проведення бюджетної децентралізації у 2014 році, яка суттєво розширила фінансові повноваження територіальних громад, надавши їм значніші власні доходні джерела (зокрема, частину податку на доходи фізичних осіб) та передавши відповідальність за фінансування багатьох соціальних послуг (освіти, охорони здоров'я). Ці реформи кардинально змінили систему місцевих фінансів, вимагаючи від громад не лише ефективного збору коштів, а й раціонального планування та контролю за видатками.

Роль бюджету територіальної громади в архітектоніці місцевих фінансів є, без перебільшення, фундаментальною та центральною. Він виступає не просто як сукупність джерел ресурсів, а як ключовий координатор фінансових потоків на муніципальному рівні. Місцеві фінанси, у своєму широкому концептуальному осмисленні, охоплюють сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та подальшого використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення безперебійної діяльності органів місцевого самоврядування та задоволення різноманітних потреб місцевого населення.

Бюджет громади є тим нерозривним, стрижневим ланцюгом у цій системі, що органічно поєднує всі види доходів (власні податкові та неподаткові надходження, цільові та базові трансферти з вищих рівнів бюджетної системи) з видатками, які цілеспрямовано спрямовуються на реалізацію як делегованих державою, так і власних повноважень місцевих

органів влади. Він слугує мостом між фінансовими потребами громади та джерелами їх покриття.

Ефективне функціонування місцевих бюджетів є абсолютною передумовою для стабільного функціонування всієї системи місцевих фінансів та критично важливим чинником у здатності громади самостійно вирішувати найактуальніші питання власного розвитку. Без дієвого та спроможного бюджету, здатного не лише акумулювати достатній обсяг фінансових ресурсів, а й раціонально та прозоро їх розподіляти, повноцінне здійснення функцій самоврядування стає практично неможливим. У такому випадку громада залишається в стані хронічної залежності від централізованих рішень, державних субвенцій та дотацій, що обмежує її потенціал до саморозвитку та ініціативності. Більше того, сильний місцевий бюджет дозволяє громадам бути більш стійкими до зовнішніх шоків, таких як економічні кризи чи надзвичайні ситуації, оскільки вони мають власний фінансовий «подушку безпеки» та механізми адаптації. Це особливо актуально в умовах невизначеності та ризиків, що характерні для сучасного українського контексту.

Крім того, роль бюджету громади проявляється у:

- забезпеченні фінансової автономії: наявність власного бюджету є фундаментом фінансової автономії громади, що дозволяє їй приймати самостійні рішення щодо місцевого розвитку без надмірної залежності від центральної влади. Це сприяє зміцненню демократичних засад та підвищенню відповідальності місцевих лідерів перед своїми виборцями;
- стимулюванні громадянської участі: прозорий бюджетний процес, що включає публічні слухання, обговорення та механізми «бюджету участі», заохочує мешканців громади долучатися до прийняття рішень щодо розподілу публічних коштів. Це посилює довіру до місцевої влади та сприяє формуванню активного громадянського суспільства;
- підтримці конкурентоспроможності: бюджетні інструменти можуть бути використані для створення привабливих умов для бізнесу, розвитку

інфраструктури та підтримки інновацій, що підвищує конкурентоспроможність громади на регіональному та національному рівнях;

- реалізації регіональної політики: місцеві бюджети, хоч і є самостійними, водночас інтегруються в загальнодержавну систему публічних фінансів. Вони відіграють роль у реалізації регіональної політики, адаптуючи її до локальних особливостей та потреб.

Отже, бюджет територіальної громади є не лише фінансовим документом, а й комплексним інструментом публічного управління, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні життєдіяльності, розвитку та стабільності місцевих громад. Його сутність, функції та роль постійно еволюціонують, адаптуючись до змінюваних соціально-економічних та політичних реалій, що вимагає безперервного теоретичного осмислення та вдосконалення практичних механізмів його формування та використання.

Функціональне призначення бюджету територіальної громади є багатогранним і відображає його критичну роль у системі місцевих фінансових відносин. Кожна функція є взаємопов'язаною та сприяє реалізації загальних цілей розвитку громади. До функцій відносяться (таблиця 1.1):

- розподільча функція (перерозподільча) – суть цієї функції полягає в акумуляції та подальшому перерозподілі частини національного доходу та валового регіонального продукту. Органи місцевого самоврядування концентрують ці кошти з різних джерел (податкові надходження, неподаткові платежі, трансферти з вищих бюджетів) і спрямовують їх на фінансування суспільно важливих сфер життєдіяльності громади. Це охоплює витрати на освіту, охорону здоров'я, культуру, розвиток житлово-комунального господарства, соціальний захист населення, благоустрій території тощо. Ключовим аспектом є не просто розподіл наявних ресурсів, а їхнє оптимальне перерозподілення, що має забезпечити максимальний соціальний та економічний ефект для мешканців громади, уникнення диспропорцій та концентрації ресурсів у пріоритетних напрямках.

Ефективність реалізації цієї функції безпосередньо впливає на рівень задоволення потреб населення у публічних послугах [9];

- стимулююча (розвиваюча) функція – бюджет громади виступає потужним інструментом для активізації економічного зростання та сталого розвитку території. Шляхом цільового фінансування інфраструктурних проєктів (будівництво та ремонт доріг, мереж водопостачання, енергоефективні заходи), надання підтримки місцевому підприємництву (наприклад, через муніципальні програми підтримки малого та середнього бізнесу, створення індустріальних парків, надання податкових преференцій), а також через залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, місцевий бюджет може значно активізувати ділову активність. Це сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню інвестиційної привабливості регіону та зміцненню його конкурентних позицій [5, с. 78-79];

- контрольна функція – ця функція проявляється у можливості як органів місцевого самоврядування (через внутрішній фінансовий контроль та аудит), так і широкої громадськості, здійснювати нагляд за цільовим, раціональним та ефективним використанням бюджетних коштів. Завдяки розгалуженій системі бюджетного планування, суворій фінансовій звітності, проведенню внутрішнього та зовнішнього аудиту, а також механізмам громадського контролю (публічні бюджети, бюджет участі), забезпечується високий рівень прозорості фінансових потоків. Це дозволяє своєчасно виявляти випадки нецільового використання ресурсів, неефективні витрати, недоліки у фінансовому менеджменті та, відповідно, підвищувати рівень відповідальності розпорядників бюджетних коштів. В умовах децентралізації значення цієї функції зростає, оскільки громади отримують більше фінансових ресурсів, а отже, і більшу відповідальність за їхню ефективну та прозору витрату [9, с. 95];

Таблиця 1.1 – Функції бюджету територіальної громади

Функція	Суть	Приклади реалізації	Значення/ефект
Розподільча (перерозподільча)	Акумуляція та перерозподіл частини національного доходу й валового регіонального продукту на фінансування важливих суспільних сфер.	Освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист, благоустрій.	Оптимальний розподіл ресурсів, усунення диспропорцій, підвищення якості публічних послуг.
Стимулююча (розвиваюча)	Використання бюджету як інструмента економічного зростання, сталого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості.	Інфраструктурні проекти, підтримка МСБ, індустриальні парки, податкові преференції, залучення інвестицій.	Зростання зайнятості, активізація підприємництва, зміцнення економіки громади.
Контрольна	Можливість здійснювати фінансовий нагляд з боку органів місцевого самоврядування та громадськості.	Фінансовий контроль, аудит, звітність, публічні бюджети, бюджет участі.	Підвищення прозорості, запобігання неефективним витратам, зростання довіри до влади.
Соціальна	Реалізація соціальних програм, забезпечення рівного доступу до суспільних благ і покращення якості життя населення.	Фінансування закладів освіти, медицини, соцзахисту, культури, спорту.	Мінімізація соціальної нерівності, створення комфортного середовища для всіх мешканців.

Сформовано на основі [9].

- соціальна функція – бюджет територіальної громади є невід'ємною основою для реалізації численних соціальних програм та надання якісних публічних послуг, які безпосередньо впливають на підвищення рівня та якості життя її мешканців. Це охоплює фінансування закладів освіти (школи, дитячі садки), охорони здоров'я (амбулаторії, лікарні), систем соціального забезпечення (виплати допомог, утримання соціальних закладів), розвитку культурних інституцій (бібліотеки, будинки культури) та спортивних об'єктів. Через реалізацію цієї функції бюджет сприяє мінімізації соціальної нерівності, забезпеченню рівного доступу до базових суспільних благ та

створенню комфортного і безпечного середовища для проживання усіх категорій громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи рівня доходу [9].

Таким чином, бюджет територіальної громади виступає не просто як фінансовий план, а як ключовий інструмент самоврядування, що відображає пріоритети розвитку та соціально-економічні потреби місцевого населення. Його ефективне формування та відповідальне використання є запорукою фінансової стійкості, реалізації публічних послуг та забезпечення сталого розвитку території в умовах децентралізації та сучасних викликів. Завдяки реалізації вищезазначених принципів, бюджет громади стає дієвим важелем для покращення добробуту мешканців та підвищення якості їхнього життя.

1.2 Склад, структура, принципи формування, процес розробки та затвердження місцевих бюджетів

В Україні, де процеси реформування місцевого самоврядування набули значного прискорення, розуміння теоретичних засад формування місцевих бюджетів є вкрай актуальним. Місцеві бюджети є фундаментом фінансової системи на субнаціональному рівні та відіграють ключову роль у забезпеченні життєдіяльності територіальних громад. Згідно зі статтею 5 Бюджетного кодексу України, бюджетна система країни складається з двох основних рівнів: державного та місцевих бюджетів. До останніх належать бюджет Автономної Республіки Крим, обласні бюджети, районні бюджети, а також бюджети місцевого самоврядування, що охоплюють бюджети територіальних громад міст, селищ та сіл [1].

Цінність місцевих бюджетів є багатогранною. Вони виступають як важливий чинник соціально-економічного розвитку та фінансової незалежності конкретного регіону, ефективний важіль для перерозподільних процесів, фінансова основа місцевих органів влади та дієвий інструмент

реалізації державної регіональної політики [3]. Система місцевих фінансів, що включає місцеві бюджети, визначає джерела їх наповнення та напрями використання мобілізованих коштів. Сукупність цих рішень має безпосередній вплив на всі сфери розвитку відповідної територіальної громади, охоплюючи розвиток бізнесу, якість життя населення та дотримання визначених суспільних пріоритетів [10]. Бюджетний кодекс України визначає місцевий бюджет як сукупність доходів та видатків, що формують єдиний баланс для здійснення повноважень органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Дохідна частина місцевих бюджетів є фінансовою основою для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування та забезпечення потреб територіальних громад [11]. Теоретичні підходи до формування доходів місцевих бюджетів передбачають їхню класифікацію за джерелами надходжень, що відображає як власні фінансові можливості громад, так і механізми міжбюджетного регулювання.

В Україні доходи місцевих бюджетів традиційно поділяються на три основні категорії: власні доходи, закріплені доходи та міжбюджетні трансферти. Власні доходи включають місцеві податки та збори, а також доходи від комунальної власності. Закріплені доходи – це частина загальнодержавних податків та зборів, що на стабільній основі зараховуються до місцевих бюджетів. Міжбюджетні трансферти охоплюють дотації та субвенції, що надходять з державного бюджету або інших місцевих бюджетів. Загальний фонд місцевого бюджету формується переважно за рахунок податкових та неподаткових надходжень, а також доходів від операцій з капіталом [4]. Податкові надходження є найбільшою та найважливішою складовою доходів місцевих бюджетів. До них належать загальнодержавні податки і збори, встановлені законами України про оподаткування, а також місцеві податки і збори. Неподаткові надходження є другою важливою категорією доходів. Згідно з чинним законодавством, вони

включають доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. Прикладами є частина чистого прибутку комунальних унітарних підприємств, плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів, адміністративні збори за державну реєстрацію, ліцензійні збори на певні види господарської діяльності, а також надходження від орендної плати за користування комунальним майном. Доходи від операцій з капіталом становлять меншу, але важливу частину доходів місцевих бюджетів. Це надходження від продажу капітальних активів, таких як основні засоби, державні резерви та земля. До них належать кошти від реалізації безхазяйного майна та надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Правові засади формування доходної частини місцевих бюджетів в Україні ґрунтуються на Конституції України (статті 140-146), Бюджетному кодексі України та Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні". Бюджетний кодекс України є основним документом, що регулює бюджетний процес, визначаючи принципи формування та виконання місцевих бюджетів, їх структуру, джерела доходів та порядок здійснення видатків. Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" встановлює правові засади діяльності органів місцевого самоврядування, їх повноваження у сфері фінансів, порядок складання, затвердження та виконання місцевих бюджетів.

У контексті функціонування органів місцевого самоврядування, бюджет територіальної громади є не просто фінансовим планом, а динамічною системою, що відображає комплексні процеси акумуляції ресурсів та їхнього цільового спрямування на задоволення потреб мешканців і забезпечення сталого розвитку території. Формування та подальше використання цих коштів відбувається у межах чітко визначених законодавчих норм та економічних реалій, що вимагає глибокого розуміння

як загальнодержавних принципів бюджетної політики, так і специфіки функціонування конкретної громади.

Формування бюджету територіальної громади є багатограним процесом, який охоплює етапи прогнозування, планування, затвердження та виконання фінансового плану на певний бюджетний період. Його основою є дохідна та видаткова частини, взаємозв'язок між якими визначає фінансову стабільність та спроможність громади. Дохідна частина бюджету являє собою сукупність грошових надходжень, що акумулюються у розпорядженні органу місцевого самоврядування для фінансування його повноважень. Джерела формування доходів місцевих бюджетів в Україні є диверсифікованими і закріплені Бюджетним кодексом України. Передусім, це власні доходи, які безпосередньо генеруються на території громади та надходять до її бюджету без будь-яких цільових обмежень з боку держави. До них належать:

- податкові надходження - це основна і найстабільніша категорія власних доходів. Вона включає податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), податок на майно (земельний податок, орендна плата за землю, податок на нерухоме майно), єдиний податок, акцизний податок з реалізації підакцизних товарів суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі та інші місцеві податки та збори, встановлені відповідно до Податкового кодексу України. Слід зазначити, що ефективність збору цих податків залежить від економічної активності на території громади, стану бізнесу та платоспроможності населення;

- неподаткові надходження - ця категорія охоплює адміністративні збори та платежі (наприклад, плата за надання адміністративних послуг), доходи від власності та надання послуг (наприклад, плата за оренду комунального майна, відрахування частини чистого прибутку комунальних підприємств), штрафні санкції та інші надходження. Їхній обсяг, як правило, менший за податкові надходження, але вони є важливим доповненням до фінансової бази громади.

Окрім власних доходів, значну частину дохідної частини місцевих бюджетів в Україні формують міжбюджетні трансферти з державного бюджету. Це кошти, що передаються з державного бюджету місцевим бюджетам для вирівнювання фінансової спроможності громад. До основних видів трансфертів належать:

- базова дотація, що спрямована на вирівнювання горизонтальної диспропорції у доходній частині бюджетів громад, що мають нижчий рівень надходжень на душу населення;
- освітня субвенція, тобто цільовий трансферт, призначений для фінансування витрат на загальну середню освіту;
- медична субвенція, яка до 2020 року була основним джерелом фінансування медичних послуг на первинній та вторинній ланках, згодом її роль трансформувалася у зв'язку з реформою фінансування охорони здоров'я;
- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, що призначені для виплати допомог та пільг певним категоріям населення;
- субвенції на реалізацію інвестиційних проєктів, що надаються на конкурсній основі для реалізації важливих інфраструктурних або розвиткових проєктів на місцевому рівні.

Видаткова частина бюджету – це сукупність грошових витрат, що здійснюються органами місцевого самоврядування відповідно до затверджених бюджетних призначень. Формування видаткової частини базується на функціональній, економічній та програмній класифікаціях видатків. Так, видатки розподіляються:

- за функціональною класифікацією за основними функціями держави та органів місцевого самоврядування (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, культура, спорт, державне управління тощо). Ця класифікація показує, на які сфери життя громади спрямовуються кошти;

- за економічною класифікацією за їх економічною суттю (оплата праці, нарахування на оплату праці, придбання товарів і послуг, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, капітальні видатки, трансферти населенню тощо). Вона дає уявлення про характер витрат;

- за програмною класифікацією (програмно-цільовим методом) за бюджетними програмами, які визначають конкретні цілі, завдання та заходи, на досягнення яких спрямовуються бюджетні кошти. Кожна програма має чіткі індикатори результативності, що дозволяє оцінювати ефективність використання бюджетних ресурсів.

Формування та функціонування місцевих бюджетів ґрунтується на низці ключових принципів, які забезпечують їхню ефективність та відповідність демократичним засадам управління (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Принципи функціонування місцевих бюджетів України

Принцип	Опис
Єдності	Визначає бюджетну систему України як цілісну, засновану на єдиній правовій базі, грошовій системі, регулюванні бюджетних відносин та порядку виконання бюджетів. Це забезпечує взаємоузгодженість фінансової політики держави.
Збалансованості	Вимагає відповідності видаткової частини бюджету його дохідній, що є запорукою фінансової стабільності та стійкості, хоча в періоди кризи цей принцип може вимагати зовнішніх запозичень.
Самостійності	Гарантує, що Державний та місцеві бюджети є незалежними у формуванні доходів та визначенні напрямів використання коштів згідно із законодавством, забороняючи втручання, якщо це не передбачено законом.
Повноти	Передбачає включення всіх доходів та видатків до складу бюджетів, забезпечуючи прозорість фінансових потоків.
Цільового використання бюджетних коштів	Означає, що кошти повинні використовуватися суворо на конкретні цілі, визначені бюджетними призначеннями.
Обґрунтованості	Вимагає формування бюджету на основі достовірних макроекономічних показників та реальних потреб.
Ефективності	Наголошує на необхідності досягнення максимальних результатів при мінімальному використанні бюджетних коштів.
Субсидіарності	Базується на Європейській хартії місцевого самоврядування, диктує, що публічні послуги мають надаватися на найнижчому можливому рівні управління, найближчому до їхніх споживачів.

Сформовано на основі [4, 5, 10].

Ці законодавчо закріплені принципи доповнюються іншими важливими засадами, що визначають особливості формування місцевих бюджетів, які представлено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Засади, що визначають особливості формування місцевих бюджетів

Сформовано на основі [13]

Фінансова автономія місцевих рад є важливою для ефективного функціонування системи місцевого самоврядування в Україні. Вона надає місцевим радам можливість самостійно планувати, формувати та виконувати власні бюджети, що є критично важливим для розвитку територіальних громад та підвищення якості надання послуг населенню. Законодавчу основу цієї автономії становлять Конституція України (статті 140-146), Бюджетний кодекс України та Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [7]. Однак, поглиблений аналіз виявляє певну невідповідність між законодавчо проголошеною фінансовою автономією місцевих бюджетів та її фактичною реалізацією на практиці. Принципи самостійності та фінансової незалежності чітко закріплені в основних нормативно-правових актах,

надаючи місцевим радам право визначати напрями використання коштів та обмежуючи втручання центральних органів. Проте, існуючі дослідження вказують на значну "залежність формування та функціонування місцевого бюджету від особливостей побудови міжбюджетних відносин", а також на "недостатність власних фінансових ресурсів" та "залежність від міжбюджетних трансфертів" як суттєві виклики. Навіть попри численні наукові праці, питання формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів залишається недостатньо вивченим, особливо з огляду на постійні зміни в законодавстві та хронічну "нестачу фінансового ресурсу" [8]. Ця ситуація підкреслює, що проголошена законодавча автономія не завжди перетворюється на справжню фінансову самодостатність, оскільки структура доходів та система міжбюджетних трансфертів продовжують обмежувати реальну незалежність місцевих бюджетів. Це створює постійну напругу в бюджетній системі та вимагає подальшого вдосконалення фіскальної політики для досягнення заявлених цілей децентралізації.

Постійні зміни до Бюджетного кодексу України, що відображаються у частих оновленнях його редакцій (наприклад, редакція від 05.03.2025 р. порівняно з попередніми версіями), свідчать про динамічний характер бюджетної системи. Ця система активно адаптується до сучасних викликів та реформ, включаючи процеси децентралізації, європейської інтеграції та, що особливо важливо, виклики, пов'язані з війною. Принцип "досягнення цілей" набуває особливого значення в цьому контексті, оскільки він вимагає від бюджетного процесу гнучкості та здатності реагувати на нові пріоритети, такі як фінансування територіальної оборони та заходів з мобілізації на місцевому рівні. Ця постійна законодавча еволюція підкреслює необхідність гнучкості та динамічного реагування у бюджетному плануванні на місцевому рівні, що є одним з ключових принципів, закладених у Стратегічному плані розвитку Хмельницької територіальної громади – "динамічне реагування".

Бюджет розвитку відіграє стратегічну роль у забезпеченні довгострокового соціально-економічного розвитку та модернізації інфраструктури громад. Бюджет розвитку — це не просто частина місцевого кошторису, а фундаментальний інструмент для стратегічного планування та реалізації довгострокових цілей територіальної громади. Він є рушієм для соціально-економічного зростання, модернізації інфраструктури та підвищення якості життя мешканців. По суті, це фінансовий план інвестицій у майбутнє громади.

На відміну від загального фонду бюджету, який покриває поточні, щоденні витрати (такі як заробітна плата, комунальні платежі, утримання бюджетних установ), бюджет розвитку спрямований на капітальні видатки. Це інвестиції, що створюють нові активи, покращують існуючі та забезпечують довготривалий ефект. Його можна порівняти з інвестиційним портфелем громади, де кожне вкладення спрямоване на отримання майбутніх вигод.

Інтеграція національних Цілей сталого розвитку та принципів, таких як смарт-спеціалізація, демонструє комплексний, далекоглядний підхід до місцевого розвитку, який виходить за рамки суто фінансового планування. Цей цілісний погляд гарантує, що бюджетні асигнування узгоджуються з ширшими стратегічними цілями, спрямованими на сталість та підвищення якості життя. Це не просто фінансовий документ, а дорожня карта для всебічного розвитку, що враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти.

Бюджет розвитку є не просто фінансовим документом, а й дзеркалом пріоритетів громади. Його ефективне використання дозволяє:

- підвищити якість життя мешканців через покращення інфраструктури, розвиток освіти, медицини та культури;
- стимулювати економічне зростання завдяки інвестиціям у бізнес-середовище, залученню інвесторів та створенню нових можливостей;

- забезпечити фінансову стійкість інвестиції в розвиток можуть збільшити податкову базу громади у майбутньому;
- сформуванню позитивний імідж громади, демонструючи здатність до розвитку та ефективного управління ресурсами.

Його різноманітні джерела надходжень та напрямки видатків відображають комплексний підхід до місцевого зростання. Фінансування капітальних проектів, інвестицій та програм розвитку через цей фонд є ключовим для зміцнення матеріально-фінансової бази та підвищення якості життя населення. Різноманіття джерел надходжень та напрямків видатків бюджету розвитку свідчить про комплексний підхід до забезпечення місцевого зростання. Завдяки цьому фонду фінансуються капітальні проекти, інвестиції та програми розвитку, що є вирішальним для зміцнення матеріально-фінансової бази громади та покращення якості життя її мешканців. Саме такий системний погляд на фінансові ресурси лягає в основу розробки та реалізації Стратегічного плану розвитку, який є ключовим документом, що визначає довгострокові пріоритети та напрямки розвитку міст. При розробці Стратегічного плану розвитку громади враховано наступні принципи :

- законність: дотримання правових норм у всіх аспектах розвитку.
- партнерство: налагодження співпраці між владою, бізнесом та громадськістю для досягнення спільних цілей.
- спільне розуміння: забезпечення єдиного бачення та цілей розвитку для всіх зацікавлених сторін.
- динамічне реагування: здатність адаптуватися до сучасних трендів розвитку та реалістична оцінка власного потенціалу.
- опора на сучасні концепції та європейський досвід: використання передових підходів та міжнародного досвіду у плануванні та реалізації проектів.

Крім того, Стратегічний план розвитку громади ґрунтується на підході смарт-спеціалізації, який передбачає аргументоване визначення стратегічних

цілей та завдань щодо розвитку окремих видів економічної діяльності, що мають інноваційний потенціал. Це робиться з урахуванням конкурентних переваг громади та сприяє трансформації секторів економіки у більш ефективні.

Сутність стратегічного планування розвитку громади полягає в обов'язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку, а також у досягненні високого рівня задоволення мешканців умовами проживання, комфорту, безпеки та соціального захисту в умовах екологічно чистого середовища. Цей комплексний підхід відображається у трьох стратегічних сферах розвитку:

- економічно стала громада: ця сфера передбачає побудову рівного діалогу, плідної співпраці та відкритого, довгострокового партнерства з внутрішніми та зовнішніми інвесторами. Метою є сприяння підвищенню рівня конкурентоспроможності бізнесу на міжнародному, національному та місцевому ринках;

- комфорт та безпека: передбачає удосконалення муніципального управління, розвиток зручної інфраструктури, удосконалення дорожньо-транспортної інфраструктури, підвищення рівня безпеки, надання якісних житлово-комунальних, медичних, освітніх, культурних послуг мешканцям громади. Це ґрунтується на поступовому впровадженні SMART-технологій та рішень у повсякденне життя громади;

- відповідальна громада: ця сфера передбачає формування відповідальності, зокрема енергетичної, екологічної та соціальної, яка займає одне з провідних місць у системі цінностей громади. Також, існують проекти, що базуються на ощадливому ставленні до навколишнього природного середовища та мінімізації шкоди довкіллю.

Бюджетний процес на місцевому рівні в Україні є послідовним і циклічним, охоплюючи період, що передує плановому бюджетному року, сам плановий рік та період після його завершення. Він складається з чотирьох основних стадій, що визначені Бюджетним кодексом України:

- складання проектів бюджетів: на цьому початковому етапі Міністерство фінансів доводить до виконавчих органів місцевих рад особливості формування проектів місцевих бюджетів на наступний бюджетний період. Місцеві фінансові органи, у свою чергу, розробляють інструкції з підготовки бюджетних запитів та доводять їх до головних розпорядників бюджетних коштів (ГРК). ГРК відповідають за підготовку бюджетних запитів, забезпечуючи їх своєчасність та достовірність. Протягом цього періоду також відбувається складання прогнозних розрахунків надходження доходів та отримання від Мінфіну особливостей складання розрахунків до проекту місцевого бюджету. Важливою вимогою є оприлюднення проекту рішення про місцевий бюджет та матеріалів до нього на офіційному сайті місцевої ради не пізніше ніж за 20 робочих днів до дати його розгляду на сесії;

- розгляд та прийняття рішень про місцеві бюджети: проект рішення про місцевий бюджет розглядається та схвалюється виконавчим комітетом місцевої ради. Відповідні комісії місцевої ради, зокрема постійна комісія з питань бюджету, ретельно розглядають проект, аналізують та узагальнюють пропозиції щодо змін та доповнень. Затвердження місцевих бюджетів відповідною місцевою радою має відбутися до 25 грудня року, що передуює плановому, що є критично важливим для своєчасного початку нового бюджетного періоду. Після затвердження, рішення про бюджет оприлюднюється на офіційному веб-сайті громади протягом 5 робочих днів;

- виконання бюджету, включаючи внесення змін: на цьому етапі місцевий фінансовий орган забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням, здійснює загальну організацію та управління виконанням бюджету, а також прогнозування та аналіз доходів. Територіальне відділення Державної фіскальної служби (ДФС) відповідає за своєчасне та в повному обсязі надходження податків і зборів. У разі перевиконання чи недовиконання дохідної частини, а також за

інших обґрунтованих потреб, можуть вноситися зміни до місцевого бюджету за рішенням місцевої ради;

- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття відповідного рішення: завершальний етап включає складання та подання звітності про виконання місцевих бюджетів. Казначейство України та органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, подають відповідні звіти. Виконавчий орган місцевої ради подає до відповідної місцевої ради квартальний та річний звіти про виконання місцевого бюджету. Річний звіт має бути поданий до 1 березня року, що настає за звітним періодом. Комісія з питань бюджету перевіряє річний звіт, а місцева рада його затверджує.

Взаємозалежність державного та місцевого бюджетних процесів є однією з ключових особливостей. Часові рамки та взаємозв'язки етапів бюджетного процесу на місцевому рівні тісно пов'язані з процесами на державному рівні. Міністерство фінансів доводить прогностичні обсяги трансфертів до місцевих рад лише після схвалення Кабінетом Міністрів проекту закону про Державний бюджет України, а обсяги трансфертів та вимоги до складання місцевих бюджетів – після прийняття проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні. Ця вертикальна фінансова координація означає, що місцеві органи влади повинні враховувати можливі затримки на центральному рівні, що може впливати на їхнє власне планування та виконання бюджету. Така залежність вимагає від місцевих фінансових органів гнучкості та здатності до оперативного коригування своїх планів.

Крім того, роль прозорості та залучення громадськості в бюджетному процесі є надзвичайно важливою. Вимога щодо публічного оприлюднення проектів бюджетів та звітів про їх виконання на офіційних веб-сайтах місцевих рад сприяє підвищенню підзвітності та прозорості управління публічними коштами. Це дозволяє громадянам та громадським організаціям контролювати використання бюджетних ресурсів, висловлювати свої пропозиції та брати участь у формуванні бюджетної політики, що є

невід'ємною частиною демократичного врядування та зміцнення довіри між владою та громадою.

Фіскальна децентралізація є одним із ключових напрямів реформування публічних фінансів в Україні, спрямованим на підвищення ефективності управління та фінансової самодостатності місцевого самоврядування. Концепція фіскальної децентралізації в Україні набула значного розвитку після ухвалення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України наприкінці грудня 2014 року. Ці законодавчі зміни стали каталізатором передачі додаткових бюджетних повноважень органам місцевого самоврядування та закріплення стабільних джерел доходів, необхідних для їх реалізації [11].

В результаті реформи органи місцевого самоврядування отримали розширену бюджетну автономію щодо поповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень. Було збільшено кількість джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів, зокрема, за рахунок передачі певних надходжень з державного бюджету. Прикладом таких нововведень стало запровадження акцизного податку з роздрібного продажу підакцизних товарів та розширення бази оподаткування податком на нерухоме майно. Крім того, відбулася трансформація системи міжбюджетного вирівнювання: тотальне вирівнювання всіх місцевих бюджетів було замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, що залежить від рівня надходжень на душу населення. Важливо зазначити, що цей процес вирівнювання здійснюється лише для одного податку – податку на доходи фізичних осіб (ПДФО).

Традиційно, зміст фінансової децентралізації розглядається з трьох основних сторін, що відображають різні рівні передачі повноважень та відповідальності [12]:

- деконцентрація є найслабшою формою децентралізації. Вона передбачає передачу повноважень з управління, використання коштів та реалізації соціальної політики від центральних органів до існуючих або

новостворених органів на місцях. При цьому центральні органи зберігають прямий контроль за виконанням цих повноважень, що обмежує реальну автономію місцевих структур;

- делегування означає передачу функцій та повноважень на певний, обмежений час. У цьому випадку делегуючий суб'єкт (як правило, центральний уряд) зберігає за собою право повернути ці повноваження до власного виконання, що також вказує на тимчасовий характер передачі відповідальності;

- деволюція є найбільш глибокою формою децентралізації. Це врегульоване законом передання повноважень з центрального уряду суверенної держави до уряду на субнаціональному рівні, наприклад, на обласному чи місцевому. Території, що пройшли процес деволюції, отримують значні повноваження, включаючи право на формування власного законодавства, яке поширюватиметься на їхню територію.

Таким чином, місцеві бюджети є не просто фінансовими планами, а динамічними інструментами, що відображають стратегічні пріоритети, реагують на виклики та забезпечують сталий розвиток територіальних громад. Подальше зміцнення власної дохідної бази, ефективне управління видатками та продовження інтеграції цілей сталого розвитку є ключовими напрямками для забезпечення фінансової стійкості та процвітання українських громад.

2 Дослідження особливостей формування, виконання, використання бюджетів територіальних громад України

2.1 Аналіз динаміки та структури доходів і видатків місцевих бюджетів України за 2022-2024 роки

Місцеві бюджети відіграють фундаментальну роль у забезпеченні життєдіяльності громад та наданні базових суспільних послуг. Їхня значущість суттєво зросла завдяки реформі децентралізації, яка надала органам місцевого самоврядування (ОМС) значно більшу фінансову автономію. Ця реформа забезпечила закріплення за місцевими бюджетами відповідних джерел доходів та надала ОМС право самостійно визначати напрямки використання бюджетних коштів, що відповідає законодавству України.

Розглянемо кількість бюджетів в Україні (таблиця 2.1). Бачимо, що багато територіальних громад мають взаємовідносини з державним бюджетом. З 2023 року по 2025 рік загальна кількість місцевих бюджетів стабілізувалася на позначці 1933 одиниці, що є меншим показником, ніж у 2022 році (1952). Це свідчить про завершення процесів формування та укрупнення територіальних громад. Найбільшу частку у загальній кількості бюджетів, незмінно з 2022 по 2025 рік, становлять бюджети територіальних громад (1469 одиниць). Це яскраво підкреслює ключову роль ТГ у фінансовій системі держави та їхню відповідальність за надання публічних послуг на місцевому рівні.

Кількість обласних бюджетів та бюджету АРК залишається незмінною (25). Аналогічна стабільність спостерігається для районних бюджетів (136), бюджетів міст районного значення (6), бюджетів селищ міського типу (39) та бюджетів сілрад (229).

Зафіксовано зменшення кількості бюджетів міст республіканського та обласного значення (з 13 у 2022 до 1 у 2023-2025 роках) та бюджетів районів у містах обласного значення (з 35 у 2022 до 28 у 2023-2025 роках). Це може бути наслідком адміністративно-територіальних змін або укрупнення цих бюджетів у рамках відповідних територіальних громад.

В цілому, дані показують, що після значних трансформацій, пов'язаних з децентралізацією, система місцевих бюджетів України набула усталеної, хоча й дещо скороченої, структури.

Таблиця 2.1 - Кількість місцевих бюджетів в Україні протягом 2022-2025 років

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів			
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
обласні бюджети, бюджет АРК	25	25	25	25
бюджети міст республіканського та обласного значення	13	1	1	1
районні бюджети	136	136	136	136
бюджети територіальних громад	1469	1469	1469	1469
бюджети районів у містах обласного значення	35	28	28	28
бюджети міст районного значення	6	6	6	6
бюджети селищ міського типу	39	39	39	39
бюджети сілрад (сіл)	229	229	229	229
Разом	1952	1933	1933	1933

Сформовано на основі[19].

З 2023 року по 2025 рік загальна кількість місцевих бюджетів стабілізувалася на позначці 1933 одиниці, що є меншим показником, ніж у 2022 році (1952). Це свідчить про завершення процесів формування та укрупнення територіальних громад.

Найбільшу частку у загальній кількості бюджетів, незмінно з 2022 по 2025 рік, становлять бюджети територіальних громад (1469 одиниць). Це яскраво підкреслює ключову роль ТГ у фінансовій системі держави та їхню відповідальність за надання публічних послуг на місцевому рівні.

Кількість обласних бюджетів та бюджету АРК залишається незмінною (25). Аналогічна стабільність спостерігається для районних бюджетів (136), бюджетів міст районного значення (6), бюджетів селищ міського типу (39) та бюджетів сілрад (229).

Зафіксовано зменшення кількості бюджетів міст республіканського та обласного значення (з 13 у 2022 до 1 у 2023-2025 роках) та бюджетів районів у містах обласного значення (з 35 у 2022 до 28 у 2023-2025 роках). Це може бути наслідком адміністративно-територіальних змін або укрупнення цих бюджетів у рамках відповідних територіальних громад.

В цілому, дані показують, що після значних трансформацій, пов'язаних з децентралізацією, система місцевих бюджетів України набула усталеної, хоча й дещо скороченої, структури.

Станом на 24 січня 2025 року Міністерство фінансів України повідомило, що вже затверджено 1577 з 1597 місцевих бюджетів на 2025 рік, що становить 98,8% від їх загальної кількості (таблиця 2.2). Це свідчить про високий рівень підготовки до фінансового року.

Зокрема, затверджені бюджети включають:

- 24 обласні бюджети та бюджет міста Києва;
- 119 районних бюджетів;
- 1 418 бюджетів територіальних громад (лише 20 громад ще не затвердили свої бюджети);
- 15 бюджетів районів у містах.

Примітно, що усі місцеві бюджети повністю затверджені в таких областях: Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Луганській, Львівській, Миколаївській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій та Чернігівській.

Для забезпечення стабільного функціонування бюджетних установ та безперебійного надання послуг населенню, місцевим органам самоврядування необхідно активізувати процес затвердження бюджетів, що залишилися, та оперативно подати відповідну інформацію до Мінфіну через Інформаційно-аналітичну систему «LOGICA».

Таблиця 2.2 - Стан затвердження місцевих бюджетів в розрізі областей за 2022-2025 рр.

Найменування області	Роки				Затверджено, %			
	2022	2023	2024	2025	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вінницька область	70	70	70	70	100	97,14	94,29	100
Волинська область	59	59	59	59	100	98,31	96,61	100
Дніпропетровська область	101	101	101	101	98,02	100	99,01	100
Донецька область	52	52	52	52	100	94,23	92,31	92,31
Житомирська область	71	71	71	71	98,59	100	95,77	95,77
Закарпатська область	71	71	71	71	97,18	97,18	98,59	100
Запорізька область	73	73	73	73	100	57,53	90,41	100
Івано-Франківська область	69	69	69	69	100	98,55	98,55	98,55
Київська область	77	77	77	77	94,81	100	97,40	94,81
Кіровоградська область	56	56	56	56	98,21	94,64	98,21	98,21
Луганська область	31	31	31	31	93,55	67,74	100	100
Львівська область	81	81	81	81	100	97,53	98,77	100
Миколаївська область	57	57	57	57	100	100	100	100
Одеська область	99	99	99	99	98,99	100	97,98	98,99
Полтавська область	68	68	68	68	92,65	92,65	92,65	98,53
Рівненська область	69	69	69	69	95,65	97,1	100	100
Сумська область	57	57	57	57	94,74	91,23	98,25	98,25
Тернопільська область	59	59	59	59	100	96,61	100	100

Кінець таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Харківська область	64	64	64	64	100	98,44	100	100
Херсонська область	58	58	58	58	100	86,21	100	98,28
Хмельницька область	64	64	64	64	89,06	98,44	95,31	100
Черкаська область	71	71	71	71	100	98,59	95,77	97,18
Чернівецька область	56	56	56	56	94,64	100	100	98,21
Чернігівська область	63	63	63	63	96,83	96,83	98,41	100
Бюджет міста Києва	1	1	1	1	100	100	100	100
Усього:	1597	1597	1597	1597	97,75	94,87	96,99	98,75

Джерело: [18].

Одним із ключових досягнень реформи стало запровадження прямих міжбюджетних відносин між бюджетами об'єднаних територіальних громад та державним бюджетом, що сприяло переходу від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи. Цей процес не лише підвищив рівень фінансового забезпечення місцевих бюджетів, збільшивши їхню дохідну спроможність більш ніж у два рази, але й створив стимули для ОМС нарощувати власну дохідну базу. Зміни у системі міжбюджетного вирівнювання, зокрема перехід до горизонтального вирівнювання податкоспроможності, дозволили залишати більшу частину коштів на місцях, що є критично важливим для забезпечення якісних суспільних послуг.

Ця фінансова автономія, набута в результаті децентралізації, виявилася вирішальною для стійкості місцевого самоврядування під час повномасштабного вторгнення. Наявність власних, незалежних та адекватних фінансових ресурсів дозволила ОМС ефективно протистояти викликам, особливо у фінансовому секторі, навіть в умовах воєнного стану. Без цієї попередньої реформи, фінансова стабільність та адаптивна спроможність місцевих бюджетів під час війни, ймовірно, були б значно підірвані, що могло б призвести до колапсу основних публічних послуг на місцевому рівні.

Таким чином, децентралізація виступає не просто як політична зміна, а як ключовий фактор, що забезпечив спостережувану стійкість та ефективну кризову реакцію.

Повномасштабне вторгнення та запровадження воєнного стану докорінно змінили фіскальний ландшафт України. Необхідність адаптації на всіх рівнях управління до безпрецедентних викликів у сфері безпеки та гуманітарних потреб вплинула на збір доходів, пріоритети видатків та загальне бюджетне управління. 2022 рік яскраво продемонстрував внутрішню стабільність та адаптивність місцевого самоврядування, яке ефективно витримало значні фінансові труднощі, спричинені воєнним станом. Зокрема, виконання бюджету Хмельницької міської територіальної громади у 2024 році відбувалося в умовах воєнного стану, з дотриманням особливого порядку виконання повноважень, встановленого Кабінетом Міністрів України.

У 2024 році бюджетна система України діяла в умовах хронічного дефіциту державного бюджету, тоді як місцеві бюджети зберігали відносну стабільність. Видатки державного бюджету значно перевищували доходи протягом більшості місяців, тоді як місцеві бюджети демонстрували збалансовану динаміку доходів та видатків. Ця ситуація є парадоксальною: стабільність місцевих бюджетів досягається за рахунок обмеженої автономії та високої залежності від трансфертів, а не через потужне місцеве економічне зростання чи незалежну фіскальну експансію. Це відображає напругу між вимогами воєнної централізації та довгостроковими цілями фіскальної децентралізації, що ставить питання про стійкість та розвитковий потенціал місцевих фінансів за таких умов.

Порівняльний аналіз даних про доходи місцевих бюджетів дає змогу говорити про збереження загальної позитивної динаміки в умовах зовнішніх викликів, висвітлюючи внутрішні дисбаланси у структурі доходів (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 - Динаміка доходів місцевих бюджетів України за 2022-2024 рр.

У мільярдах гривень

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-)		Темп приросту (спаду), %	
				2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Загальний обсяг доходів	555,1	571,3	709,1	+16,2	+137,8	+2,92	+24,12
Загальний фонд	398,1	441,9	451,1	+43,8	+9,2	+11,00	+2,08
Спеціальний фонд	157,0	129,4	258,0	-27,6	+128,6	-17,58	+99,38
Власні доходи	393,5	389,6	451,1	-3,9	+61,5	-0,99	+15,79
Податок на доходи фізичних осіб	289,4	289,4	257,5	0	-31,9	0	-11,02
Єдиний податок	55,8	55,8	69,1	0	+13,3	0	+23,84
Плата за землю	34,5	34,5	50,2	0	+15,7	0	+45,51
Акцизний податок	22,4	22,4	24,3	0	+1,9	0	+8,48
Міжбюджетні трансферти	137,0	56,6	187,9	-80,4	+131,3	-58,69	+231,98
Субвенції	112,9	53,1	134,8	-59,8	+81,7	-52,97	+153,86
Гранти	24,1	3,5	53,1	-20,6	+49,6	-85,48	+1417,14

Сформовано на основі [19]

Перш за все, вражає зростання загального обсягу доходів з 555,1 млрд грн у 2022 році до 709,1 млрд грн у 2024-му. Такий приріст є яскравим свідченням того, що місцеві бюджети поступово відновлюють фінансову стійкість після початкового економічного шоку, спричиненого війною. При цьому основний приріст забезпечено не за рахунок податкових надходжень, а переважно завдяки збільшенню спеціального фонду та міжбюджетних трансфертів.

Доходи загального фонду виявили уповільнення темпів зростання у 2024 році — лише +2,08% після +11% у 2023-му. Це може вказувати на певну стагнацію податкової бази на місцевому рівні.

Власні доходи, незважаючи на падіння у 2023 році, продемонстрували відчутне відновлення у 2024 (+61,5 млрд грн, або +15,79%). Такий результат свідчить про поступове зміцнення фіскального потенціалу органів місцевого самоврядування, хоча це зростання не є рівномірним для всіх видів податків.

Зокрема, ПДФО, який залишається найбільшим джерелом власних надходжень, демонструє негативну динаміку два роки поспіль. Його обсяг зменшився на 31,9 млрд грн у 2024 році, що становить спад на 1%.

Водночас єдиний податок і плата за землю у 2024 році демонструють помітне зростання (+13,3 млрд грн і +15,7 млрд грн відповідно), що свідчить про стабільність сектора малого підприємництва.

Акцизний податок також показав приріст у 2024 році (+1,9 млрд грн), що, з одного боку, відображає стабілізацію споживчого попиту, а з іншого — свідчить про поступове повернення економіки до передвоєнних умов.

Значну роль у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів у 2024 році відіграли трансферти, зокрема субвенції та гранти. Зниження обсягів субвенцій у 2023 році майже вдвічі порівняно з 2022 (до 53,1 млрд грн) було компенсовано у 2024 році зростанням до 128,4 млрд грн. Грантова підтримка, що сягнула 53,1 млрд грн, засвідчує посилену співпрацю з міжнародними партнерами.

Динаміка видатків місцевих бюджетів України за 2022-2024 роки представлена в таблиці 2.4.

Протягом 2022–2024 років структура видатків місцевих бюджетів України демонструвала як кількісні, так і якісні зрушення. Загальний обсяг поточних видатків за ці роки зріс із 435 423,8 млн грн у 2022 році до 526 035,2 млн грн у 2024 році. Це свідчить про збереження пріоритету на фінансування базових потреб громад, однак варто зауважити, що темп зростання у 2024 році дещо сповільнився порівняно з 2023 роком.

Найбільшу частку в структурі традиційно займає оплата праці з нарахуваннями. У 2022 році вона становила 245 503,1 млн грн, знизилась до 244 017,3 млн грн у 2023 році, але у 2024 знову зросла до 280 093,8 млн грн.

Таблиця 2.4 - Динаміка видатків місцевих бюджетів України за 2022-2024 рр.

У мільйонах гривень

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-)		Темп приросту (спаду), %	
				2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Поточні видатки	435423,8	500512,2	526035,2	+65088,4	+25523	+14,95	+5,10
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	245503,1	244017,3	280903,8	-1485,8	+36886,5	-0,61	+15,12
Використання товарів і послуг	94445,5	114670,3	112396,6	+20224,8	-2273,7	+21,41	-1,98
Обслуговування боргових зобов'язань	2392,6	1747,5	1001,6	-645,1	-745,9	-26,96	-42,68
Поточні трансферти	81862,4	122316,1	108600,3	+40453,7	-13715,8	+49,42	-11,21
Соціальне забезпечення	10920,7	16937,7	22144	+6017	+5206,3	+55,10	+30,74
Інші поточні видатки	299,3	823,1	988,7	+523,8	+165,6	+175,01	+20,12
Капітальні видатки	48871,3	146310,2	145762,7	+97438,9	-547,5	+199,38	-0,37
Придбання основного капіталу	20742,1	71223,4	69821,6	+50481,3	-1401,8	243,38	-1,97
Капітальні трансферти	28129,2	75086,8	75941,1	+46957,6	+854,3	166,94	1,14
Нерозподілені видатки	0	0	0	0	0	0	0

Сформовано на основі [19]

Така динаміка може бути наслідком як коригування штатної чисельності, так і зростання соціальних гарантій для працівників бюджетної сфери. Найбільшу частку в структурі традиційно займає оплата праці з нарахуваннями. У 2022 році вона становила 245 503,1 млн грн, знизилась до 244017,3 млн грн у 2023 році, але у 2024 знову зросла до 280093,8 млн грн. Така динаміка може бути наслідком як коригування штатної чисельності, так і зростання соціальних гарантій для працівників бюджетної сфери.

Витрати на товари та послуги, навпаки, після активного зростання у 2023 році (114670,3 млн грн) скоротилися у 2024-му до 112 396,6 млн грн. Це може свідчити про перегляд підходів до закупівель або про більш раціональне використання ресурсів.

Видатки на обслуговування боргових зобов'язань щороку зменшувались: з 2 392,6 млн грн у 2022 році — до 1 747,5 млн грн у 2023-му, а потім — до 1 001,6 млн грн у 2024 році. Це позитивний сигнал, що свідчить про зниження боргового навантаження на місцеві бюджети.

Поточні трансферти значно зросли у 2023 році, досягнувши 122316,1 млн грн (проти 81862,4 млн грн у 2022-му), але у 2024 році знизились до 108 600,3 млн грн. Можливо, це пов'язано з тимчасовою активністю у сфері соціальних виплат або підтримки територій, що постраждали від війни, а у 2024 році частина таких витрат була оптимізована.

На фоні інших категорій виділяються видатки на соціальне забезпечення, які демонстрували нестійку динаміку: з 19020,7 млн грн у 2022 році вони зменшилися до 16937,7 млн грн у 2023-му, але вже у 2024-му зросли до 22144,6 млн грн. Така тенденція свідчить про поступове посилення соціальної функції місцевого управління, зокрема в умовах підвищеної вразливості окремих верств населення.

Окрема увага приділяється капітальним видаткам, які протягом трьох років зросли більш ніж утричі: з 48871,3 млн грн у 2022 році до 145762,7 млн грн у 2024 році. Це один із найвиразніших показників переходу від кризового управління до інвестиційного розвитку. Зокрема, придбання основного капіталу у 2024 році досягло 69821,6 млн грн, а капітальні трансферти зросли до 75941,1 млн грн, що свідчить про розширення підтримки інфраструктурних проєктів на місцях.

Узагальнено обсяги доходів та видатків місцевих бюджетів України, за 2020-2024 роки наведено на рисунку 2.1.

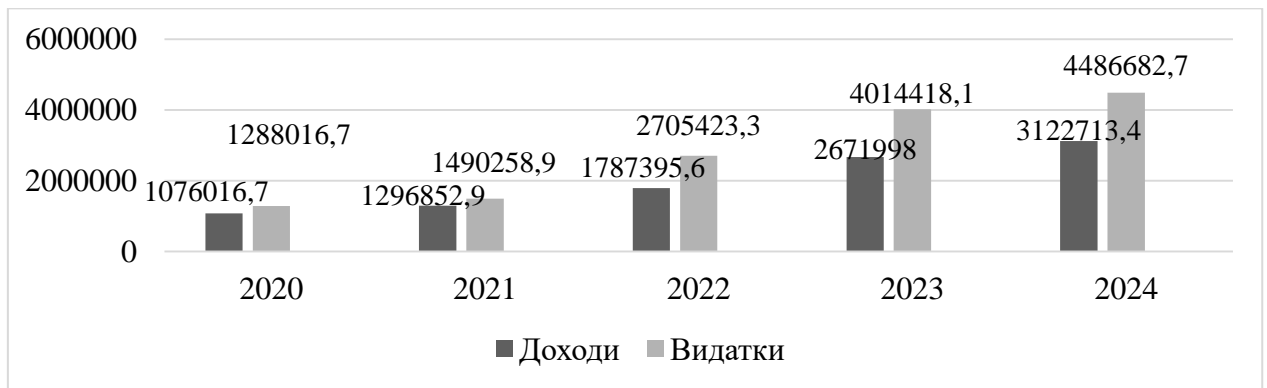

Рисунок 2.1 – Порівняння доходів і видатків місцевих бюджетів України за 2020-2024 роки

Сформовано на основі [11]

Рисунок 2.1 ілюструє, що протягом усього періоду видатки місцевих бюджетів стабільно перевищують їхні доходи. Це традиційна ситуація для місцевих бюджетів в Україні, де значна частина видатків покривається за рахунок міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. Особливо помітно це перевищення стає з 2022 року, що свідчить про значне збільшення фінансового навантаження на громади в умовах війни, яке вимагало суттєвої підтримки з центрального рівня.

Протягом аналізованого періоду доходи місцевих бюджетів демонструють стійке зростання, що є свідченням успішності реформи децентралізації та адаптації місцевого самоврядування до викликів:

- 2020 рік - доходи становили 1076016,7 млн грн. Цей рік був відзначений початком пандемії COVID-19, яка внесла корективи у фінансові показники, але не зупинила загальну тенденцію до зростання місцевих бюджетів;

- 2021 рік - спостерігалось суттєве зростання доходів до 1296852,9 млн грн, що відображає відновлення економічної активності після першого року пандемії та подальше зміцнення фінансової бази громад;

- 2022 рік - незважаючи на повномасштабне вторгнення, доходи зросли до 1787395,6 млн грн. Це може пояснюватися кількома факторами, зокрема мобілізацією ресурсів на місцевому рівні для потреб оборони;

- 2023 рік - доходи продовжили зростати, досягнувши 2671998 млн грн. Це підтверджує значну роль місцевих бюджетів у підтримці життєдіяльності країни та забезпеченні потреб оборони та соціального захисту;

- 2024 рік - зафіксовано подальше збільшення доходів до 3122713,4 млн грн. Це зростання відбулося попри зміни у законодавстві щодо перерозподілу військового збору, що свідчить про компенсацію втрат за рахунок інших джерел та/або подальшої економічної адаптації.

Видатки місцевих бюджетів також демонструють висхідну динаміку, що відображає розширення повноважень громад та зростання потреб, особливо у воєнний час:

- 2020 рік - видатки становили 1288016,7 млн грн. Як правило, видатки у місцевих бюджетах, зазвичай, перевищують доходи, що покривається за рахунок трансфертів з державного бюджету або залишків коштів попередніх періодів;

- 2021 рік - видатки зросли до 1490258,9 млн грн, що відповідає загальній тенденції зростання бюджетних показників;

- 2022 рік - спостерігається значне збільшення видатків до 2705423,3 млн грн. Це є прямим наслідком повномасштабного вторгнення, коли громади перебрали на себе значну частину функцій із забезпечення обороноздатності, допомоги ВПО, відновлення інфраструктури тощо;

- 2023 рік - видатки зросли до 4014418,1 млн грн, що підкреслює продовження виконання громадами розширених функцій в умовах війни та збільшення обсягів необхідного фінансування;

- 2024 рік - видатки досягли 4486682,7 млн грн. Таке зростання свідчить про збереження високого рівня навантаження на місцеві бюджети та

продовження фінансування пріоритетних напрямків, включаючи оборону, соціальний захист та базові послуги.

Аналізований період демонструє надзвичайну стійкість та адаптивність місцевих бюджетів України. Зростання як доходів, так і видатків, особливо після 2022 року, підкреслює їхню критично важливу роль у функціонуванні держави та забезпеченні життєдіяльності країни в умовах повномасштабної війни. Попри виклики, пов'язані з перерозподілом фінансових потоків, громади продовжують демонструвати спроможність до мобілізації ресурсів та ефективного їх використання для задоволення потреб населення та підтримки обороноздатності.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є місцевий бюджет Хмельницької територіальної громади, що формується та адмініструється Фінансовим управлінням Хмельницької міської ради, яке відповідає за ефективне використання коштів на потреби громади. Хмельницька територіальна громада є значним адміністративним та економічним центром на Поділлі, що відіграє ключову роль у житті Хмельницької області. Вона об'єднує місто Хмельницький, яке є її адміністративним центром, а також низку прилеглих сіл та селищ, що утворили єдину, функціональну одиницю місцевого самоврядування. Для Хмельницької міської територіальної громади, як значного адміністративного центру, характерним є порівняно високий рівень власних доходів, зокрема, надходжень від ПДФО та місцевих податків, що свідчить про значний економічний потенціал та ділову активність на її території. Водночас, залежність від трансфертів з державного бюджету, хоча й є об'єктивною реальністю для більшості українських громад, все ж вимагає постійного пошуку шляхів збільшення власних надходжень для посилення фінансової автономії.

Основні напрямки видатків місцевих бюджетів, включаючи бюджет Хмельницької міської територіальної громади, традиційно охоплюють:

- соціально-культурну сферу - освіта, охорона здоров'я (в частині, що фінансується з місцевого бюджету), соціальний захист та соціальне

забезпечення, культура і мистецтво, фізична культура і спорт. Ці видатки є значними і спрямовані на забезпечення базових потреб населення та розвиток людського капіталу;

- житлово-комунальне господарство та благоустрій - утримання та ремонт доріг, водопостачання та водовідведення, благоустрій територій, озеленення, освітлення вулиць, управління житловим фондом. Ці витрати безпосередньо впливають на комфорт проживання мешканців;

- державне управління - витрати на утримання апарату органів місцевого самоврядування, що забезпечують виконання їхніх функцій;

- економічна діяльність - видатки на розвиток місцевої інфраструктури, підтримку місцевого бізнесу, реалізацію інвестиційних проєктів.

Баланс між доходами та видатками є фундаментальним принципом бюджетної політики. Його досягнення передбачає ретельне планування, обґрунтування пріоритетів та постійний моніторинг фінансових потоків. Дефіцит бюджету може призвести до зростання боргового навантаження, тоді як профіцит свідчить про можливість акумуляції ресурсів для майбутніх інвестицій або створення резервів.

Формування та використання бюджету територіальної громади здійснюється на основі низки фундаментальних принципів, закріплених у Бюджетному кодексі України. Ці принципи, описанні вище, є методологічною основою для всіх етапів бюджетного процесу та покликані забезпечити його ефективність, прозорість та відповідність інтересам громади. Реалізація принципів на практиці стикається з певними викликами, особливо в умовах обмеженості ресурсів та необхідності оперативного реагування на змінювані обставини. Водночас, дотримання цих принципів є запорукою побудови стійкої, прозорої та ефективної системи місцевих фінансів.

Проаналізуємо динаміку дохідної частини місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз динаміки дохідної частини місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки

Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	Усього, тис. грн			Відхилення (+,-), %		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022/2023	2023/2024	2022/2024
Податкові надходження	265499,6	316071	290913	+19,05	-8,09	+9,57
Неподаткові надходження	255014,6	26616	34058,8	+4,37	+27,96	+33,56
Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	500	601,3	894,3	+20,26	+48,73	+78,86
Цільові фонди	600	295	521,5	-50,82	+76,76	-13,07
Надходження від продажу основного капіталу	282	353	845	+25	-76,03	-70,04
Офіційні трансферти	74157,2	63906	77225,2	-13,82	+20,84	+4,14
Разом доходів (з врахуванням міжбюджетних трансфертів)	366540,3	407842	403697,4	+11,27	-1,02	+10,14

Сформовано за даними таблиці А.1 Додатку А

Податкові надходження показали помітне зростання у 2023 році, збільшившись на 19,05% порівняно з попереднім роком. Це зростання, ймовірно, відображає здатність місцевої економіки адаптуватися до воєнних обставин та збільшення індивідуальних доходів громадян. Проте у 2024 році відбулося невелике скорочення на 8,09%, що може сигналізувати про певні економічні труднощі або зміни у податкових правилах. За весь розглянутий період, з 2022 по 2024 рік, податкові надходження зросли на загальні 9,57%.

Неподаткові надходження демонстрували стійку позитивну динаміку. У 2023 році вони зросли на 4,37%, а у 2024 році приріст був ще більш значним, досягнувши 27,96%. Такий розвиток свідчить про імовірне підвищення ефективності управління комунальним майном, збільшення

обсягів адміністративних зборів або зростання доходів від діяльності бюджетних установ. Сукупний приріст за трирічний період становив 33,56%.

Надходження від операцій з продажу землі та інших нематеріальних активів виявилися найбільш динамічними. Особливо виділяється 2024 рік з приростом у 48,73%. Загальний показник зростання цих надходжень за 2022-2024 роки склав вражаючі 78,86%. Це може вказувати на поживлення ринку землі або успішну реалізацію стратегій з використання комунальних земельних ресурсів.

Доходи цільових фондів пережили значне скорочення у 2023 році, впавши на 50,82%. Це, ймовірно, пов'язано зі змінами у формуванні фондів або перерозподілом фінансових потоків. Однак, у 2024 році спостерігалось суттєве відновлення, з приростом у 76,76%. Попри відновлення, загальний обсяг цих надходжень за період 2022-2024 років зменшився на 13,07%.

Надходження від реалізації основного капіталу показали приріст у 25% у 2023 році, але згодом різко знизилися на 76,03% у 2024 році. Це призвело до загального спаду на 70,04% за весь аналізований період. Подібні коливання свідчать про нерегулярний характер таких операцій, як продаж комунального майна.

Офіційні трансферти спочатку зменшились на 13,82% у 2023 році, але потім відновилися, зростаючи на 20,84% у 2024 році. Загальний приріст за період 2022-2024 років склав 4,14%. Ці зміни можуть бути зумовлені коригуваннями в державній бюджетній політиці, зокрема щодо надання субвенцій на виконання делегованих повноважень.

Загальний обсяг доходів Хмельницької міської територіальної громади продемонстрував зростання на 11,27% у 2023 році порівняно з 2022 роком. У 2024 році відбулося незначне зниження на 1,02% відносно 2023 року. Проте, загальний приріст доходів за весь період з 2022 по 2024 рік становить 10,14%, що підтверджує стабільне зростання фінансової основи громади навіть в умовах сучасних викликів.

Видаткова частина місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади відображає пріоритети та напрямки розвитку міста. Аналіз динаміки видатків за 2022-2024 роки демонструє загальну тенденцію до зростання, хоча з помітними коливаннями за окремими головними розпорядниками коштів (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки видаткової частини місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки

Найменування головного розпорядника коштів бюджету Хмельницької міської територіальної громади	Усього, тис. грн			Відхилення (+,-),%		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022/ 2023	2023/ 2024	2022/ 2024
1	2	3	4	5	6	7
Виконавчий комітет Хмельницької міської ради	15450710	22451794,8	40701078,1	+45,31	+81,28	+16,41
Департамент освіти та науки Хмельницької міської ради	211098940,7	212948313,8	236502722	+0,88	+11,06	+12,03
Управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради	9384459,1	13770130,4	10426186,6	+46,73	-24,28	+11,10
Управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради	22639274,5	27246353,3	38133708,7	+20,35	+40,03	+68,44
Управління культури і туризму Хмельницької міської ради	15977830	16337023,8	18434220,3	+2,25	+12,84	+15,37
Управління молоді та спорту Хмельницької міської ради	12155151,4	11710206,1	12499576,6	-3,66	+6,74	+2,83
Управління житлової політики і майна Хмельницької міської ради	5908463,4	2513981,4	3239098,4	-57,45	+28,85	-45,18
Управління комунальної інфраструктури	47322349,7	48047952,5	33384613,4	+1,53	-30,52	-29,46
Управління капітального будівництва Департаменту архітектури, містобудування та земельних ресурсів	3665701,8	1156235,8	1976716,5	-68,47	+70,97	-46,07

Кінець таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7
Управління архітектури та містобудування Хмельницької міської ради	967018,3	950900	820993,6	-1,67	-13,66	-15,10
Управління транспорту та зв'язку Хмельницької міської ради	12116787,9	13702603,6	17080488,2	+13,09	+24,65	+41,05
Управління економіки	911940	322000	260000	-64,69	-19,25	-71,49
Управління з питань екології та контролю за благоустроєм Хмельницької міської ради	753933,3	872116,3	827052,8	+15,68	-5,17	+9,70
Управління земельних ресурсів Хмельницької міської ради	1031096	1076760	1022462,4	+4,43	-5,04	-0,84
Фінансове управління Хмельницької міської ради	11640307,3	35871630	3329421,8	+208,19	-90,72	-71,40
Усього	371023963,4	408978001,8	418638339	+10,23	+2,36	+12,83%

Сформовано за даними таблиці Б.1 Додатку Б

Загальний обсяг видатків місцевого бюджету Хмельницької міської територіальної громади демонструє стабільне зростання. У 2023 році видатки збільшились на 10,23% порівняно з 2022 роком, а у 2024 році – на 2,36% порівняно з 2023 роком. Загалом за період 2022-2024 років, видатки зросли на 12,83%, що свідчить про розширення функцій міста та збільшення обсягу послуг, що надаються громаді.

Загалом, динаміка видатків Хмельницької міської територіальної громади відображає адаптацію до поточних умов, а також інвестиції в розвиток ключових сфер життя міста, таких як освіта, соціальний захист та інфраструктура. Планування та виконання видаткової частини бюджету є безперервним процесом, який вимагає постійного аналізу, гнучкості та ефективного управління для забезпечення потреб громади. Фінансове управління активно працює над оптимізацією видатків, впроваджуючи програмно-цільовий метод бюджетування, підвищуючи енергоефективність, оптимізуючи мережу бюджетних установ, запроваджуючи електронні закупівлі та посилюючи контроль за використанням бюджетних коштів.

2.2 Оцінка ефективності використання коштів місцевих бюджетів та напрями її підвищення на прикладі Хмельницької територіальної громади

Оцінка ефективності бюджетних програм є невід'ємною частиною бюджетного процесу, що охоплює всі його стадії: від планування до виконання та контролю. Вона передбачає систематичний моніторинг, аналіз та контроль за цільовим і результативним використанням бюджетних коштів. Головною метою такої оцінки є не лише визначення фактичної ефективності та результативності бюджетної програми, а й виявлення шляхів їх підвищення, ідентифікація ризиків, пов'язаних з реалізацією програми та досягненням очікуваних результатів, а також оптимізація всього процесу її виконання.

Фінансове управління Хмельницької міської ради є ключовим виконавчим органом, який відіграє центральну роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку Хмельницької міської територіальної громади. Управління є правонаступником фінансового відділу виконавчого комітету і діє як неприбуткова організація, сформована відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Функції Управління охоплюють усі стадії бюджетного процесу, що робить його ключовим гравцем у забезпеченні фінансової дисципліни та ефективності використання публічних коштів (рисунок Г.1 Додатку Г).

Ефективність бюджету місцевого самоврядування є фундаментальним показником спроможності громади забезпечувати потреби своїх мешканців, стимулювати розвиток та адаптуватися до викликів, що постають перед нею. В умовах повномасштабної війни в Україні, коли ресурси є обмеженими, а потреби — надзвичайно гострими, оцінка бюджетної ефективності набуває особливого значення. Вона дозволяє не лише проаналізувати фінансову дисципліну, але й зрозуміти, наскільки бюджетні рішення відповідають

стратегічним цілям громади, забезпечують прозорість процесів та сприяють залученню громадськості.

Хмельницька міська територіальна громада є одним із провідних регіональних центрів, її фіскальна політика та результативність виконання програм безпосередньо впливають на якість життя мешканців, інвестиційний клімат та загальну стійкість регіону. Оцінка бюджету громади в поточному контексті вимагає врахування не лише традиційних економічних показників, а й здатності адаптуватися до надзвичайних обставин, пріоритетувати безпекові та соціальні потреби. Це означає, що ефективність у воєнний час може вимірюватися не лише економічним зростанням, а й забезпеченням життєво важливих функцій, захистом населення та підтримкою соціальної стабільності.

Аналіз бюджету Хмельницької міської територіальної громади за останні роки демонструє динамічну картину, що відображає як фіскальні виклики, так і адаптивність в управлінні ресурсами (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Зведені показники бюджету Хмельницької міської територіальної громади (2022-2025 рр.)

Показник (млрд грн)	2022 рік (факт)	2023 рік (факт)	2024 рік (факт)	2025 рік (план)
Доходи загальні	4,405	4,696	5,097	4,478
Загальний фонд	4,25	4,255	4,638	4,181
Спеціальний фонд	0,155	0,441	0,458	0,297
Видатки загальні	3 095,3	4,960	5,363	4,27
Загальний фонд	-	4,084	3,989	4,07
Спеціальний фонд	-	0,876	1,375	0,2
Дефіцит/Профіцит	-1,309 (профіцит)	-0,264 (дефіцит)	-0,266 (дефіцит)	+0,004 (профіцит)

Сформовано на основі таблиці А.1 Додатку А і таблиці Б.1 Додатку Б

На 2024 рік початково доходи бюджету Хмельницької міської громади були розраховані у сумі 4,03697 млрд. грн, з яких 3,79 млрд. грн становив загальний фонд, а 247,3 млн. грн – спеціальний фонд.

Однак, офіційне рішення Хмельницької міської ради №15 від 21.12.2023 року щодо бюджету на 2024 рік встановило вищі планові показники. Доходи були визначені у сумі 4,86 млрд. грн (загальний фонд – 4,55 млрд. грн, спеціальний фонд – 313,62 млн.грн). Видатки були заплановані на рівні 5,38 млрд. грн (загальний фонд – 4,07 млрд. грн, спеціальний фонд – 1,31 млрд. грн). Це рішення також передбачало значний дефіцит спеціального фонду у розмірі 995,64 млн. грн, тоді як загальний фонд мав профіцит у 477,78 млн. грн. Протягом 2024 року до бюджету вносилися численні зміни, що свідчить про його динамічний та адаптивний характер в умовах мінливого середовища.

Фактичне виконання бюджету за 2024 рік, згідно із затвердженим звітом, показало загальні доходи у сумі 5,1 млрд. грн. Загальні видатки, включаючи кредитування, склали 5,36 млрд. грн. Ці показники свідчать про те, що фактичні доходи у 2024 році значно перевищили початкові плани, але видатки також зросли, що призвело до фактичного дефіциту.

На 2025 рік заплановані доходи бюджету у сумі 4,48 млрд. грн, з яких 4,18 млрд грн припадає на загальний фонд та 297,2 млн. грн на спеціальний фонд. Загальний фонд бюджету громади формується переважно з власних доходів та міжбюджетних трансфертів. У 2024 році власні доходи становили 3,01742 млрд. грн, а міжбюджетні трансферти – 772,252 млн. грн. Важливою особливістю структури доходів є висока залежність від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), який у 2023 році становив 66,2% від власних доходів загального фонду. Іншими значними джерелами були єдиний податок (13,4% або 525,1 мільйона гривень) та акцизний податок (9,2% або 359,8 мільйона гривень). Така структура доходів вказує на значну залежність бюджету від рівня зайнятості та доходів місцевого населення, що може бути вразливим в умовах економічних потрясінь.

Бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік вперше за останні роки був запланований як дефіцитний. Ця тенденція підтвердилася як у офіційному рішенні про бюджет, так і у фактичному виконанні, де видатки перевищили доходи. Такий постійний дефіцит, навіть при перевиконанні доходів, вказує на значне та стійке зростання видаткових потреб громади. Це явище, ймовірно, зумовлене необхідністю фінансування пріоритетних напрямків, пов'язаних з воєнним станом, таких як оборона та соціальна підтримка, що відволікає ресурси від інших сфер розвитку.

Пріоритетним напрямком бюджетних видатків у 2024 році стала оборона. Міський голова підтвердив, що значні кошти спрямовуються саме на цей напрямок. Це відображається у конкретних асигнуваннях, таких як будівництво споруд цивільного захисту (укриттів) для шкіл, на що було виділено по 10 мільйонів гривень на кожну з двох шкіл.

Окрім безпекових потреб, значні видатки також спрямовуються на соціальний захист та підтримку населення. Це включає соціальну реабілітацію дітей з інвалідністю, виплату компенсацій на житло для захисників України, а також підтримку центрів соціальних служб. Переорієнтація бюджетних пріоритетів на нагальні потреби безпеки та соціального захисту є вимушеним, але необхідним кроком в умовах воєнного часу. Це, однак, може обмежувати можливості для фінансування довгострокових стратегічних ініціатив, які не мають такого високого пріоритету в поточній ситуації.

Розглянемо таблицю 2.8, в якій відображено структуру загального фонду Хмельницької територіальної громади протягом 2022-2024 років. Упродовж трьох років структура доходів загального фонду Хмельницької міської територіальної громади зазнала помітних змін, що свідчить як про загальноекономічні тенденції, так і про вплив місцевої податкової політики. Однією з ключових позицій у структурі доходів залишається податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Його частка зменшується: з 2612,8 млн грн у 2022 році до 2016,6 млн грн у 2024 році. Така динаміка (-0,74% у 2023 р., -

22,24% у 2024 р.) може свідчити про зниження рівня офіційної зайнятості або перерозподіл надходжень через воєнний стан та зміни в адмініструванні податків.

Таблиця 2.8 - Структура доходів загального фонду Хмельницької міської територіальної громади (2022-2024 рр.)

Джерело доходів	Сума (млн грн)			Темп приросту (спаду), %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/2022	2024/2023
ПДФО	2612,8	2593,4	2016,6	-0,74	-22,24
Єдиний податок	449,3	525,1	734,9	+16,87	+39,95
Акцизний податок	202,08	359,8	344	+78,05	-4,39
Інші власні доходи	321,32	440,5	345,2	+37,09	-21,63
Всього власних доходів (без трансфертів)	3585,5	3918,8	3440,7	+9,30	-12,20

Сформовано на основі таблиці А.1 Додатку А і таблиці Б.1 Додатку Б

Однією з ключових позицій у структурі доходів залишається податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Його частка зменшується: з 2612,8 млн грн у 2022 році до 2016,6 млн грн у 2024 році. Така динаміка (-0,74% у 2023 р., -22,24% у 2024 р.) може свідчити про зниження рівня офіційної зайнятості або перерозподіл надходжень через воєнний стан та зміни в адмініструванні податків. Натомість спостерігається суттєве зростання надходжень від єдиного податку. У 2023 році вони збільшились на 16,87% у порівнянні з 2022 роком, а у 2024 — ще майже на 40%. Такий приріст може бути результатом збільшення кількості ФОПів, які обрали спрощену систему оподаткування, або посилення контролю за сплатою цього податку. Акцизний податок продемонстрував найвиразніший стрибок у 2023 році (+78,05%), що ймовірно пов'язано зі зростанням обсягів реалізації підакцизної продукції або зміною ставок. Проте в 2024 році його

надходження скоротилися, що може свідчити про стабілізацію ринку або насичення попиту. Цікавою є тенденція щодо «інших власних доходів», які у 2023 році зросли на понад 37%, а вже наступного року скоротилися більш як на п'яту частину. Це свідчить про нестабільність цієї категорії доходів, яка значною мірою залежить від поточних умов надання адміністративних послуг, оренди майна та інших джерел.

У підсумку, обсяг усіх власних доходів без трансфертів у 2023 році досяг максимуму — 3918,8 млн грн, проте у 2024 році зменшився на понад 470 млн грн. Загалом, така динаміка демонструє складну фінансову ситуацію та залежність місцевого бюджету від як зовнішніх факторів (економічна ситуація в країні, війна), так і внутрішніх процесів управління доходами громади.

Оцінка фінансової спроможності громади є ключовим елементом для розуміння її потенціалу у забезпеченні власних функцій та повноважень. Українські дослідження пропонують комплексну систему критеріїв для оцінки фінансової спроможності територіальних громад. Вона включає одинадцять незалежних фінансових індикаторів, які розраховуються на основі даних про чисельність населення та виконання бюджету громади. До цих індикаторів належать: доходи загального фонду на душу населення, видатки загального фонду на душу населення, видатки на утримання адміністративного апарату на душу населення, капітальні видатки на душу населення, рівень дотаційності бюджету, частка видатків на утримання апарату у доходах, частка зарплати у видатках загального фонду, частка капітальних видатків у загальних видатках тощо.

Для об'єктивної оцінки рекомендується використовувати адаптований 10-бальний тест Кена Брауна, який дозволяє ранжувати громади за квантилями та надає більш збалансовану картину фінансового стану. Суть 10-бального тесту Кена Брауна полягає в аналізі сукупності коефіцієнтів, розрахованих на основі офіційної фінансової звітності муніципалітетів. Завдяки цьому інструменту можна відслідковувати динаміку бюджетної

політики, виявляти загрози та робити висновки щодо ефективності управлінських рішень на місцевому рівні.

В українських реаліях дана методика була доопрацьована з урахуванням специфіки бюджетної системи та фінансової структури територіальних громад. В результаті адаптації тесту сформовано шість методичних підходів до визначення фінансової спроможності територіальних громад (таблиця 2.9):

- розрахунок на основі середнього значення показника для всієї сукупності територіальних громад;
- оцінка з використанням медіани по всіх громадах;
- аналіз середніх значень у межах груп громад, сформованих за чисельністю населення;
- оцінка за медіаною в межах кожної демографічної групи громад;
- використання модифікованого 10-бального тесту Кена Брауна, адаптованого до умов функціонування всіх громад;
- застосування тієї ж адаптованої методики, але в розрізі груп за чисельністю мешканців.

Такий підхід дозволяє не лише враховувати масштаб громади, а й отримувати більш точну та порівняльну оцінку її фінансового стану. У Хмельницькій області за рівнем спроможності територіальні громади поділено наступним чином (таблиця 2.9):

- високий – 16 громад (25,0%);
- оптимальний – 19 громад (31,7%);
- задовільний – 10 громад (16,7%);
- низький – 14 громад (23,3%);
- критичний – 2 громади (3,3%).

Таблиця 2.9 - Порівняльний аналіз підходів до оцінювання територіальних громад

Рівень спроможності ТГ	Вар.1	%	Вар.2	%	Вар.3	%	Вар.4	%	Вар.5	%	Вар.6
Високий	54	3,8	155	10,8	87	6,1	145	10,1	436	30,3	427
Оптимальний	77	5,4	261	18,2	145	10,1	242	16,8	335	23,3	342
Задовільний	129	9	289	20,1	233	16,2	303	21,1	263	18,3	287
Низький	329	22,9	347	24,1	430	29,9	382	26,6	271	18,8	276
Критичний	849	59	386	26,8	543	37,8	366	25,5	133	9,2	106
РАЗОМ	1438	*	1438	*	1438	*	1438	*	1438	*	1438

Джерело [18].

Окрім фінансових показників, для всебічної оцінки спроможності громади також важливі нефінансові індикатори, такі як демографічні (чисельність населення, кількість ВПО, щільність населення), інфраструктурні (наявність шкіл, лікарень, доріг, укриттів) та економічні/інвестиційні (площа громади, підприємницька активність, рівень інвестицій, податкова віддача території).

Хоча існують детальні методології для оцінки фінансової спроможності, публічно доступні дані не завжди дозволяють провести повний розрахунок інтегрального показника для Хмельницької міської територіальної громади за всіма критеріями. Це вказує на потенційну прогалину між теоретичними рамками та практичною, публічною звітністю, що може бути сферою для подальшого вдосконалення прозорості.

Бюджет Хмельницької міської територіальної громади демонструє високий рівень адаптивності та стійкості в умовах повномасштабної війни. Незважаючи на перехід до дефіцитного бюджету та значні видатки на оборону та соціальний захист, громада успішно перевиконує дохідну частину та ефективно реалізує більшість оперативних програм. Особливо це помітно

у сферах соціальної підтримки, розвитку підприємництва та міжнародної співпраці, де показники часто значно перевищують заплановані, Це свідчить про високу операційну ефективність та здатність швидко реагувати на кризові виклики, забезпечуючи життєво важливі послуги та підтримку населенню.

В таблиці 2.10 представлено оцінку ключових фінансових індикаторів Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.10 - Оцінка ключових фінансових індикаторів Хмельницької міської територіальної громади (2023-2024 рр.)

Індикатор	2022 р. (факт)	2023 р. (факт)	2024 р. (факт)
Доходи загального фонду (без трансфертів), млн грн	4 250	3918,8	3866,1
Власні доходи загального фонду, млн грн	4 250	3918,8	3866,1
Міжбюджетні трансферти, млн грн	155	781,7	772,3
Видатки загального фонду, млн грн	3 095,3	4084,4	3988,5
Видатки спеціального фонду, млн грн	352	875,9	1374,6

Сформовано на основі [19]

Порівняння фактичних і планових показників бюджету Хмельницької міської територіальної громади свідчить про стабільність загального фінансового профілю громади з незначними відхиленнями між очікуваними та реальними результатами.

У 2023 році доходи загального фонду без урахування трансфертів склали 3918,8 млн грн, а на 2024 рік було заплановано зниження до 3017,4 млн грн. Проте фактичні надходження за 2024 рік виявились вищими – 3866,1 млн грн. Цей результат може свідчити як про обережність під час планування бюджету в умовах воєнного часу, так і про певні позитивні

зрушення у сфері наповнення бюджету – наприклад, активізацію підприємницької діяльності або ефективніше адміністрування податків.

Ситуація з міжбюджетними трансфертами є стабільною: у 2023 році їх обсяг становив 781,7 млн грн, а у 2024 – майже незмінні 772,3 млн грн, що свідчить про прогнозованість державної підтримки на рівні громади.

У частині видаткової політики можна помітити певну тенденцію до оптимізації. Видатки загального фонду у 2023 році склали 4084,4 млн грн, у 2024 році заплановано було 4072,0 млн грн, а фактично витрачено трохи менше – 3988,5 млн грн. Це говорить про контрольованість бюджетних витрат, а також, можливо, про перенесення частини програм або зменшення їх фінансування через зміну пріоритетів. Особливо показовими є зміни у спеціальному фонді. У 2023 році його витрати становили 875,9 млн грн, але вже у 2024 – планувалися значно більші витрати – 1309,3 млн грн. Фактичні ж видатки виявилися ще більшими – 1374,6 млн грн. Це може свідчити про зростання потреб у фінансуванні інвестиційних або капітальних проєктів, зокрема у сфері інфраструктури, благоустрою чи модернізації об'єктів комунальної власності.

Хмельницька міська територіальна громада демонструє приклад інтеграції стратегічних цілей у свій бюджетний процес, забезпечуючи прозорість та публічний доступ до фінансової інформації. На офіційному сайті Хмельницької міської ради доступні численні документи та дані щодо бюджету громади. Доступність бюджетних даних на офіційному сайті Хмельницької міської ради та на публічних фінансових порталах свідчить про високий рівень прозорості та підзвітності у бюджетному процесі громади. Це дозволяє громадськості та зацікавленим сторонам відстежувати фінансові потоки, аналізувати ефективність використання коштів та контролювати виконання бюджетних програм. Така відкритість є важливою складовою належного врядування та сприяє зміцненню довіри між владою та громадою.

Водночас, виконання довгострокових капітальних проєктів, передбачених Стратегічним планом, стикається із затримками. Це є очікуваним наслідком перерозподілу ресурсів на нагальні потреби безпеки та соціального захисту. Прозорість бюджетного процесу посилюється через дієві механізми громадської участі, зокрема програму «Бюджет участі», яка активно використовується мешканцями та адаптується до поточних потреб. Однак, існує потреба у покращенні консолідації та доступності повної фінансової звітності для зовнішніх користувачів.

Аналіз виконання бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки надає важливу інформацію про її фінансовий стан та ефективність управління бюджетними коштами (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 - Зведені показники виконання бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки

Показник	Сума (тис. грн)		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Доходи всього	4405213,2	4960474	509658,7
Доходи загального фонду	4254987,7	4696247,7	4638323
Доходи спеціального фонду	150225,5	264226,3	458260,7
Видатки з кредитуванням всього	3344300,3	5551621,8	5363174,5
Видатки загального фонду	3095318,3	4084381,8	3988546,9
Видатки спеціального фонду з кредитуванням	248982	1467239,9	1374627,6

Сформовано на основі таблиці А.1 Додатку А і таблиці Б.1 Додатку Б

Зокрема, динаміка доходів демонструє стабільне збільшення. Якщо у 2022 році загальні доходи становили 4405213,2 тис, грн, то до 2024 року цей показник сягнув 5096587,0 тис, грн. При цьому, левову частку доходів формує загальний фонд, який також демонструє позитивну тенденцію зростання. Варто відзначити суттєве збільшення надходжень до спеціального

фонду – з 150225,5 тис, грн у 2022 році до 458260,7 тис, грн у 2024 році. Таке майже трикратне зростання спеціального фонду може вказувати на активізацію цільових програм, проєктів або залучення додаткових надходжень, призначених для конкретних потреб.

Щодо видаткової частини бюджету, спостерігається аналогічна тенденція до зростання. Загальні видатки з кредитуванням збільшилися з 3344300,3 тис, грн у 2022 році до 5363174,5 тис, грн у 2024 році, з піковим значенням у 2023 році (5551621,8 тис, грн). Це свідчить про розширення обсягів фінансування потреб громади. Видатки загального фонду, що є основою для покриття поточних потреб, зросли, хоча у 2024 році спостерігається їх незначне зменшення порівняно з 2023 роком (з 4084381,8 тис, грн до 3988546,9 тис, грн). Особливий інтерес викликає динаміка видатків спеціального фонду з кредитуванням. Тут простежується різке зростання у 2023 році, коли цей показник збільшився майже у шість разів порівняно з 2022 роком (з 248982,0 тис, грн до 1467239,9 тис, грн). Хоча у 2024 році спостерігається певне зменшення до 1374627,6 тис, грн, рівень все одно залишається значно вищим, ніж у 2022 році. Такий стрибок може бути пов'язаний з реалізацією масштабних інфраструктурних проєктів, значними капітальними вкладеннями або іншими цільовими витратами, які фінансуються з спеціального фонду. Підсумовуючи, бюджет Хмельницької міської територіальної громади за досліджуваний період демонструє позитивну динаміку основних показників, що свідчить про зміцнення її фінансового становища та здатність до забезпечення потреб населення та розвитку інфраструктури.

Для досягнення справжньої ефективності бюджетних програм необхідно вдосконалити підходи до оцінки методичних підходів. Це вимагає переходу від простого контролю за витратами до глибокого аналізу результатів та їх впливу. Методичні підходи до оцінки ефективності бюджетних програм:

- оцінка ефективності повинна зосереджуватися на встановленні чіткого зв'язку між досягнутими результатами та обсягом використаних бюджетних коштів;
- показники ефективності мають бути кількісними, легкими для розрахунку та базуватися на доступній і достовірній інформації;
- для соціальних програм можна використовувати показники, що відображають покращення умов реалізації молодіжної політики або зміни у статусі молоді (наприклад, рівень зайнятості, показники громадянської активності);
- економічні показники можуть включати рівень фінансування програми, показники співфінансування та індекси економічного ефекту від її реалізації.

Необхідно запроваджувати інтегровану оцінку, яка поєднує соціальні та економічні результати для формування повного уявлення про ефективність програми. Це вимагає розробки складніших методів збору даних та аналітичних інструментів. Такий підхід дозволить оцінювати не лише фінансову ефективність, а й ширший соціально-економічний вплив бюджетних програм. Уряд має забезпечувати право громадян на доступ до інформації про фіскальну політику, надавати високоякісну фінансову та нефінансову інформацію про бюджетну діяльність, її ефективність, ризики та публічні активи. Інформація має бути представлена відповідно до міжнародно визнаних стандартів.

Електронне урядування забезпечує прозорість та ефективність діяльності органів влади, оптимізує адміністративні процеси та сприяє довірі між громадянами та владою. Це включає автоматизацію фінансових процесів, використання аналітики та Big Data для прогнозування, впровадження цифрових платформ та онлайн-сервісів, а також посилення кібербезпеки.

Варто запровадити зрозумілі етапи: ініціювання, розробка положення, інформаційно-промоційна кампанія, підготовка та подання проєктів, експертиза, голосування, реалізація та моніторинг. Також забезпечити

прозору та постійну комунікацію з громадянами, використовуючи прості та візуально привабливі формати (інфографіка, інтерактивні діаграми).

Для забезпечення фінансової стійкості та ефективності місцевих бюджетів необхідно вирішити системні проблеми, пов'язані з міжбюджетними відносинами та формуванням дохідної частини (рисунок 2.2).

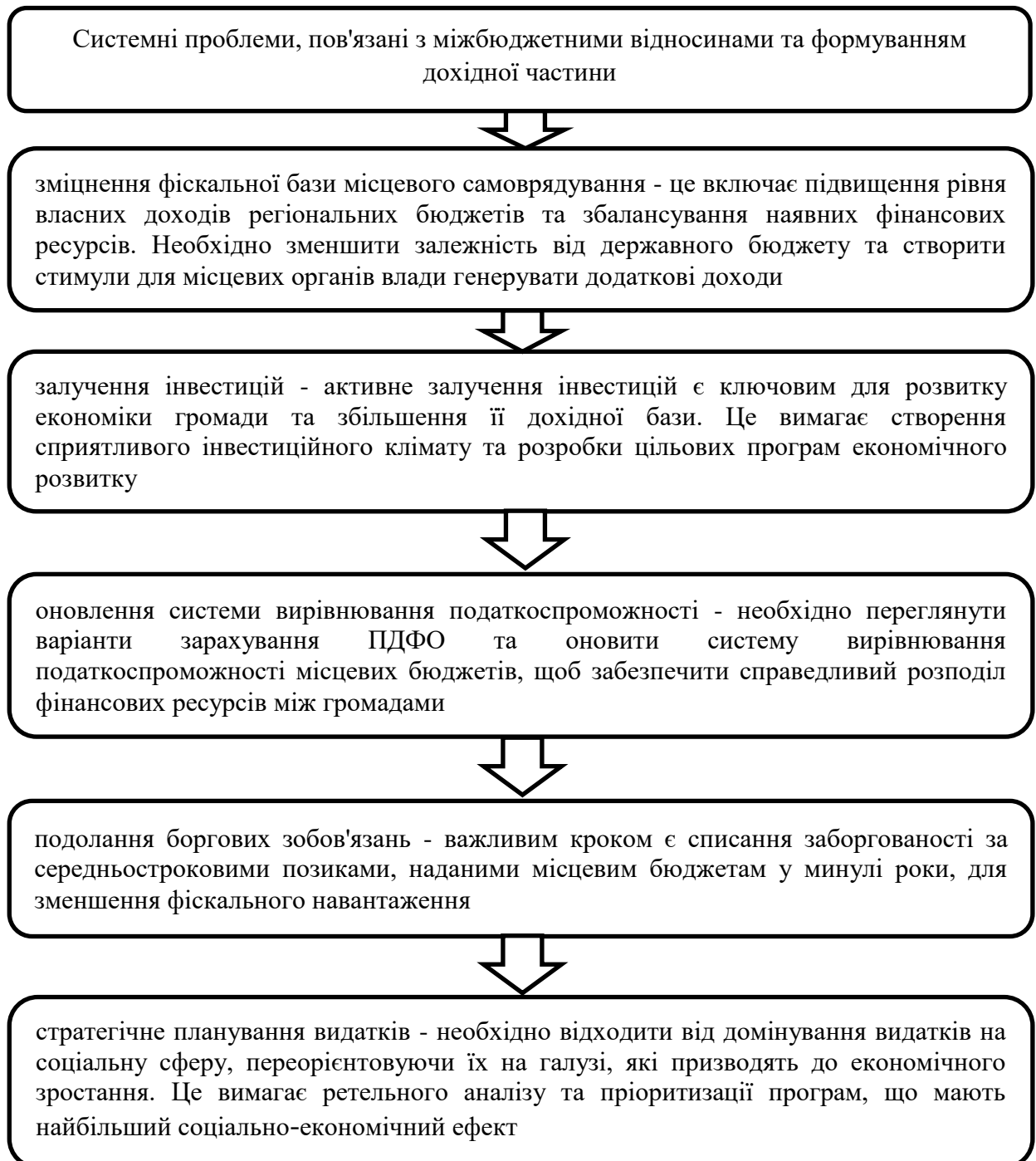

Рисунок 2.2 - Системні проблеми, що потрібно вирішити для забезпечення фінансової стійкості та ефективності місцевих бюджетів

Аналіз ефективності використання бюджетних коштів на прикладі Фінансового управління Хмельницької міської ради у контексті загальноукраїнських тенденцій дозволяє зробити низку ключових висновків:

- Україна, включаючи місцеве самоврядування, активно впроваджує програмно-цільовий метод бюджетування, такі як публічні веб-портали та паспорти бюджетних програм. Це свідчить про формальне дотримання сучасних підходів до управління публічними фінансами;

- незважаючи на законодавчо закріплену незалежність місцевих бюджетів, вони стикаються з системними проблемами, такими як недосконалість міжбюджетних відносин, висока залежність від державного бюджету та домінування видатків на соціальну сферу, що обмежує можливості для розвитку та інвестицій;

- воєнний стан суттєво впливає на бюджетне забезпечення громад, призводячи до втрат доходів та збільшення видатків на підтримку Збройних Сил України, що переорієнтовує бюджетні пріоритети з розвитку на оборону.

Нарешті, попри потенціал цифровізації для підвищення прозорості та ефективності, її повна реалізація стримується обмеженим фінансуванням, недостатньою цифровою грамотністю, бюрократичними перешкодами та браком кваліфікованих фахівців. Навіть за наявності платформ для громадської участі, її фактичний рівень залишається низьким.

Висновки

Проведене дослідження, присвячене бюджету територіальної громади, аналізу ефективності використання за матеріалами Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади дало змогу не лише поглибити розуміння сутності та особливостей формування місцевих фінансових ресурсів, а й виявити ключові аспекти їх ефективного використання. Досягнуті результати підкреслюють важливість ретельного планування та контролю за бюджетними коштами, що є невід'ємною умовою для забезпечення сталого розвитку громади та підвищення якості життя її мешканців.

Бюджет територіальної громади виходить за межі простого фінансового плану. Це складний механізм публічного управління, який має вирішальне значення для життєдіяльності, розвитку та стабільності місцевих спільнот. Його сутність, функції та роль не є статичними, а постійно трансформуються, пристосовуючись до мінливих соціально-економічних і політичних умов. Це, своєю чергою, вимагає постійного теоретичного аналізу та удосконалення практичних підходів до його формування та використання.

Приклад Хмельницької територіальної громади яскраво ілюструє, як цілі сталого розвитку можуть бути ефективно інтегровані у стратегічне та фінансове планування. Їхній Стратегічний план — це не просто документ, а втілення принципів законності, партнерства, оперативного реагування та орієнтації на європейські стандарти. Він гармонійно поєднує економічний, екологічний та людський розвиток, створюючи цілісну основу для майбутнього. Ключовим елементом цього підходу є прозорість бюджетного процесу: публічний доступ до фінансових документів та звітів забезпечує підзвітність та довіру громади, що є критично важливим для успішного впровадження будь-яких ініціатив.

У процесі дослідження сутності, формування та ефективності використання бюджету територіальної громади, зокрема на прикладі Хмельницької міської територіальної громади, встановлено, що місцевий бюджет є не лише інструментом фінансового забезпечення, а й стратегічним засобом реалізації публічної політики, соціальних гарантій та місцевого розвитку. Його роль суттєво зросла в умовах децентралізації, яка змістила акцент на посилення відповідальності громад за управління власними ресурсами.

Практичний аналіз, проведений на матеріалах Фінансового управління Хмельницької міської територіальної громади за 2022-2024 роки, дозволив оцінити динаміку надходжень та видатків місцевого бюджету, визначити основні джерела формування доходів та напрями використання коштів. Зроблено акцент на структурному аналізі, що дало змогу виявити питому вагу різних джерел доходів та статей видатків, а також прослідкувати зміни у їх співвідношенні протягом досліджуваного періоду. Особлива увага була приділена аналізу ефективності використання бюджетних коштів. Оцінка окремих показників дозволила ідентифікувати як успішні приклади реалізації бюджетних програм, так і потенційні зони для оптимізації та підвищення результативності. Наголошується на важливості прозорості та підзвітності у використанні публічних коштів, що є фундаментом для довіри громадськості та ефективного управління.

Проаналізовані фінансові показники підтверджують, що бюджет громади відображає реальні соціально-економічні виклики, адаптується до обставин, пов'язаних з воєнним станом, і спрямовується не лише на утримання ключових сфер, як-от освіта, соціальний захист та інфраструктура, а й на посилення обороноздатності. Одночасно простежується домінування видатків споживчого характеру над розвитковими, що вказує на потребу в подальшому посиленні інвестиційної складової місцевих бюджетів.

Досвід фінансового управління Хмельницької міської ради засвідчує активне впровадження сучасних інструментів бюджетування, зокрема програмно-цільового методу, цифрових рішень, електронних закупівель та механізмів контролю. Разом із тим, ефективність цих заходів значною мірою залежить від людського фактору, належної кваліфікації кадрів, фінансових можливостей та політичної волі.

Визначено, що ключовими викликами залишаються обмежена дохідна база, залежність від трансфертів з державного бюджету, недостатня участь громадськості у бюджетному процесі, а також потреба у підвищенні прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування. Успішне подолання цих проблем є необхідною умовою для забезпечення фінансової стійкості громад та реалізації цілей сталого розвитку.

У підсумку, бюджет територіальної громади повинен і надалі розвиватися як гнучкий та збалансований інструмент, здатний не лише реагувати на зовнішні виклики, а й стимулювати внутрішній розвиток, підвищення добробуту населення та ефективного управління ресурсами на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Бюджетна система України // Open Budget [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/budget-literacy/>.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ: ЦУЛ, 2017. – 480 с.
4. Герасимчук З. В., Кучер Т. Л. Фінансовий менеджмент у державному секторі: навчальний посібник. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 270 с.
5. Гончар Г. О. Особливості формування доходів місцевих бюджетів / Г. О. Гончар // Інфраструктура ринку. – 2020. – Вип. 45. – С. 38–42. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/38.pdf.
6. Децентралізація в умовах воєнного стану: на що звернути увагу громадам у 2024 році [Електронний ресурс] // Децентралізація: офіційний сайт. – 2024. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/news/17407>.
7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Іванов О. М. Місцеві фінанси: навчальний посібник / О. М. Іванов. – Київ: Знання, 2019. – 320 с.
9. Кайзер О. М. Державне управління: удосконалення та розвиток / О. М. Кайзер // Публічне управління. – 2018. – Вип. 5. – Режим доступу: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/20.pdf.
10. Косарева І. П., Сукрушева Г. О., Свистак А. І. Теоретична сутність міжбюджетних відносин / І. П. Косарева та ін. // Інфраструктура

ринку. – 2019. – Вип. 35. – С. 400–403. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/35_2019_ukr/65.pdf.

11. Міністерство фінансів України. Бюджетна декларація на 2022–2024 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/storage/files/Бюджетна%20декларація%20на%202022-2024%20роки.pdf>.

12. Міністерство фінансів України. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2021-2024 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv>.

13. Міністерство фінансів України. Доходи місцевих бюджетів за 2024 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_2024_r_do_zagalnogo_fondu_mistsevykh_biudzhetiv_nadiishlo_451_mlrd_grn_na_856_mlrd_bilshe_nizh_u_2023_r-4980.

14. Міністерство фінансів України. Матеріали щодо затвердження місцевих бюджетів [Електронний ресурс] // Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/approval-materials-of-local-budgets>.

15. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навчальний посібник / І. О. Луніна, Т. Г. Бондарук. – Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. – 304 с.

16. Набатова Ю. О., Ус Т. В. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю. О. Набатова, Т. В. Ус // Економіка та держава. – 2015. – № 5.

17. Оновлена стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://km-oblrada.gov.ua/prezentuvaly-onovlenu-strategiyu-rozvytku-hmelnyczkoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/>.

18. Особливості формування бюджетів в ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2018/12/ОСОБЛИВОСТІ-ФОРМУВАННЯ-БЮДЖЕТІВ.pdf>.

19. Офіційний портал "Децентралізація". Дохідна частина місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/news/16105>.
20. Портал відкритих даних про бюджет. Інформація про місцевий бюджет Хмельницької міської територіальної громади [Електронний ресурс] // OpenBudget. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000>.
21. Принципи формування місцевих бюджетів: навчальний посібник / [уклад. О. М. Кузьмін та ін.]. – Київ: ДУТ, 2020. – 328 с. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/20f620fd4a3a756bab7d08c8302cdf94.pdf>.
22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
23. Проць Н. В., Костенюк Т. Міжбюджетні відносини в системі бюджетного регулювання / Н. В. Проць, Т. Костенюк // Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2024. – № 4(36). – С. 57–65. – Режим доступу: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-04-57-65>.
24. Романенко І. М. Фінансовий контроль в місцевих бюджетах України / І. М. Романенко // Фінанси України. – 2023. – № 3. – С. 35–42.
25. Руденко Н. О. Бюджетна децентралізація як фактор розвитку територіальних громад / Н. О. Руденко // Економіка регіону. – 2022. – № 4. – С. 58–66.
26. Савчук Т. П. Вплив децентралізації на ефективність використання місцевих бюджетів / Т. П. Савчук // Економіка і держава. – 2022. – № 6. – С. 78–85.
27. Сидоренко В. І. Місцеві фінанси: теорія та практика / В. І. Сидоренко. – Київ: Знання, 2021. – 310 с.

28. Стратегічний план розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2021–2025 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.khm.gov.ua/sites/default/files/pdf/СТРАТЕГІЧНИЙ%20ПЛАН.pdf>.

29. Ткаченко І. П. Механізми фінансової підтримки місцевих громад / І. П. Ткаченко // Економічний вісник університету. – 2021. – Вип. 9. – С. 115–122.

30. Хмельницька міська рада. Інформація про виконання бюджету Хмельницької міської територіальної громади за 2023 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/informaciya-pro-vykonannya-byudzhetu-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-za-2023-0>.

31. Хмельницька міська рада. Рішення міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-zvitu-pro-vykonannya-byudzhetu-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-6>.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1 - Доходи бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2022-2024 роки

Код	Найменування згідно з <u>Класифікацією доходів бюджету</u>	Усього, грн		
		2022 р.	2023 р.	2024 р.
1	2	3	4	5
10000000	Податкові надходження	2654996000	3160709100	2909130100
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	1785100000	2257159100	1666585000
11010000	Податок на доходи фізичних осіб	1784000000	2256159100	1664885000
11010100	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачуються податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати	1539180000	1173299900	1547180000
11010200	Податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами	180500000	1022159100	60665000
11010400	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата	38200000	40200100	56355000
11010500	Податок на доходи доходів фізичних осіб, що сплачуються фізичними особами за результатами річного декларування	26120000	20500000	645000
11020000	Податок на прибуток підприємств	1100000	1000000	40000
11020200	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	1100000	1000000	1700000

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1				
1	2	3	4	5
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	1200000	1200000	1700000
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	1185000	1155000	1000000
13010200	Рентна плата за використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування)	1185000	1155000	985000
13030000	Рентна плата за користування надрами	15000	45000	450000
13030100	Рентна плата за користування надрами для видобудування корисних копалин загальнодержавного значення	15000	45000	535000
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	172600000	220250000	15000
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	19550000	9920600	15000
14021900	Пальне	19550000	9920600	385215000
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	72950000	50079400	21715000
14031900	Пальне	72950000	50079400	21715000
14040000	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	80100000	160250000	73500000
18000000	Місцеві податки і збори	695396000	55050000	73500000
18010000	Податок на майно	248395000	105200000	290000000

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1				
1	2	3	4	5
18010100	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	304500	680750000	190250115
18010200	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	16745000	237500000	99749885
18010300	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	9200350	295000	855130100
18010400	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	27250150	12597500	302215000
18010500	Земельний податок з юридичних осіб	42200000	7200000	310500
18010600	Орендна плата з юридичних осіб	116825000	30507500	20055000
18010700	Земельний податок з фізичних осіб	2500000	38050000	10050600
18010900	Орендна плата з фізичних осіб	32620000	113600000	38083900
18011000	Транспортний податок з фізичних осіб	300000	1705000	40250000
18011100	Транспортний податок з юридичних осіб	450000	33145000	145650800
18020000	Збір за місця для паркування транспортних засобів	500000	115000	3500000
180201000	Збір за місця для паркування транспортних засобів, сплачений юридичними особами	500000	285000	42814200

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
18030000	Туристичний збір	800000	250000	950000
18030100	Туристичний збір, сплачений юридичними особами	550000	250000	550000
18030200	Туристичний збір, сплачений фізичними особами	250000	1500000	500000
18050000	Єдиний податок	445701000	950200	500000
18050300	Єдиний податок з юридичних осіб	76500000	549800	2215000
18050400	Єдиний податок з фізичних осіб	364351000	441500000	1050000
18050500	Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків	4850000	87215000	1165000
19000000	Інші податки та збори	700000	350285000	550200100
1901000	Екологічний податок	700000	4000000	111450000
19010100	Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (за винятком викидів в атмосферне повітря двоокису вуглецю)	270000	1350000	433750000
19010200	Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	115000	1350000	5000100
19010300	Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини	315000	225100	1200000

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
20000000	Неподаткові надходження	255014635	195200	1200000
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	17150000	929700	165850
21010000	Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету	650000	266159459	318550
21010300	Частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного місцевого бюджету	650000	18700000	715600
21050000	Плата за розміщення тимчасово вільних коштів	2500000	700000	340587776
21080000	Інші надходження	14000000	700000	41635000
21081100	Адміністративні штрафи та інші санкції	2500000	3500000	2500000
21081500	Адміністративні штрафи та штрафні санкції за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів	1750000	14500000	2500000
21081700	Плата за встановлення земельного сервіту	9750000	5000000	13900000
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	35892500	500000	25235000
22010000	Плата за надання адміністративних послуг	22500000	9000000	5500000
22010300	Адміністративний збір з проведення державної реєстрації юр. осіб, фіз. осіб - підприємців та громадських формувань	1285100	34835000	1055000

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
22012500	Плата за надання інших адміністративних послуг	19979500	24535000	18000000
22012600	Адміністративний збір за державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень	1235400	900200	650000
2208000	Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном	12780000	22629150	25486600
22080400	Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	12780000	1005650	56746600
22090000	Державне мито	612500	10000000	30750000
22090100	Державне мито, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів, у тому числі за оформлення документів на спадщину і дарування	481950	10000000	1350300
22090400	Державне мито, пов'язане з видачею та оформленням закордонних паспортів (посвідок) та паспортів громадян України	130550	300000	26299700
24000000	Інші неподаткові надходження	20200012	169800	3100000
24060300	Інші надходження	12200000	130200	25486600
24062200	Кошти за шкоду, що заподіяна на земельних ділянках державної та комунальної власності, які не надані у користування та не передані у власність, внаслідок їх самовільного зайняття	1000000	24000012	25486600

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
24110700	Плата за гарантії, надані Верховною Радою Автономної Республіки Крим та міськими радами	120000	18000000	510000
24170000	Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту	7000000	1000000	405000
25000000	Власні надходження бюджетних установ	181772123	12	105000
25010000	Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством	181772123	5000000	61000
25010100	Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю	167553543	188624447	13000024
25010200	Надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності	11647473	188624447	10000000
25010300	Плата за оренду майна бюджетних установ	2527607	172410907	1000000
25010400	Надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)	43500	13040510	240000
30000000	Доходи від операцій з капіталом	7820000	3121470	2000000
31000000	Надходження від продажу основного капіталу	2820000	51560	229145152
3101000	Кошти від реалізації скарбів, майна, одержаного державною або територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютні цінності і грошові кошти, власники яких невідомі	20000	9537780	229145152

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
31010200	Кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна, майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютні цінності і грошові кошти, власники яких невідомі	20000	3525000	212809795
31030000	Кошти від відчуження майна, яке належить Автономній Республіці Крим та майна, що знаходиться у комунальній власності	2800000	25000	12810270
33000000	Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	5000000	25000	3462787
33010000	Кошти від продажу землі	5000000	3500000	62300
33010100	Кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній або комунальній власності	4000000	6012780	9787979
33010200	Кошти від продажу прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній або комунальній власності	1000000	6012780	845000
50000000	Цільові фонди	6000000	5079350	45000

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
50110000	Цільові фонди, утворені Верховною радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	6000000	933430	45000
	Усього доходів (без врахування міжбюджетних трансфертів)	2923830635	2950700	800000
40000000	Офіційні трансферти	741572399	2950700	8942979
41040000	Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	6628199	3439357039	8942979
41040200	Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної дотації з державного бюджету	6628199	639062979	7517840
41000000	Субвенції	734944200	7423154	1425139
41030000	Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	718166900	7423154	5215800
41033900	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	718166900	631639825	5215800
41050000	Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	16777300	622418100	3264721655
41051000	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції	9403932	70000	772252237

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
41051200	Субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	6489644	400000	7509500
41053900	Інші субвенції з місцевого бюджету, в тому числі:	883724	622418100	7509500
41051000	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції	9403932	70000	772252237
41051000	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції	9403932	70000	772252237
41051200	Субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	6489644	400000	7509500
41053900	Інші субвенції з місцевого бюджету, в тому числі:	883724	622418100	7509500
	- компенсаційні виплати особам з інвалідністю на бензин, ремонт, технічне обслуговування автомобілів, мотоциколясок і на транспортне обслуговування	159297	142618	752597500
	Разом доходів (з врахуванням міжбюджетних трансфертів)	3665403034	4078420018	12145237

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Розподіл видатків бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2022-2024 роки

1	2	3	4
Найменування головного розпорядника коштів бюджету Хмельницької міської територіальної громади / відповідального виконавця, найменування бюджетної програми згідно з Типовою програмною класифікацією видатків та кредитування місцевого бюджету	Разом		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виконавчий комітет Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	154507100	224517948	407010781
Виконавчий комітет Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	154507100	224517948	407010781
Державне управління	134939015	194565428	239135046
Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад	131590735	137815958	130683646
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	49000	49000	108451400
Інша діяльність у сфері державного управління	3299280	56700470	12790135
Економічна діяльність	11522190	12068574	4883000
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	5612300	6617300	4883000
Реалізація Національної програми інформатизації	5612300	6617300	7907135
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	5909890	5451274	329335

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування	380000	292900	7577800
Інша економічна діяльність	5529890	5158374	5215800
Виконання заходів за рахунок цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади і фондів, утворених Верховною Радою Автономної	3351000	2950700	
Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади			2362000
Інші заходи, пов'язані з економічною діяльністю	2178890	2207674	85062000
Інша діяльність	7313195	16571546	74862000
Засоби масової інформації	7313195	9071546	66000000
Фінансова підтримка засобів масової інформації	7313195	600000	8862000
Міжбюджетні трансферти	732700	8471546	10200000
Субвенції з місцевого бюджету іншим місцевим бюджетам на здійснення програм та заходів за рахунок коштів місцевих бюджетів	732700	7500000	10200000
Субвенція з місцевого бюджету на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування	600600	7500000	70023600
Інші субвенції з місцевого бюджету	132100	1312400	1333600
Департамент освіти та науки Хмельницької міської ради	2110989407	1312400	1178000

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Департамент освіти та науки Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	2110989407	1163700	155600
Освіта	2057091407	148700	68690000
Надання дошкільної освіти	608147969	2129483138	2365027215,92
Надання загальної середньої освіти за рахунок коштів місцевого бюджету	476438107	2129483138	2365027215,92
Надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти	433031552	2111397838	2336552615,92
Надання загальної середньої освіти спеціальними закладами загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку	24863105	629801622	647550702
Надання загальної середньої освіти спеціалізованими закладами загальної середньої освіти	18543450	598535070,77	649606035,92
Надання загальної середньої освіти за рахунок освітньої субвенції	703013202	545376593,77	596755748,92
Надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти	699178202	29144299	32303482
Надання загальної середньої освіти спеціалізованими закладами загальної середньої освіти	3835000	24014178	20546805
Надання позашкільної освіти закладами позашкільної освіти, заходи із позашкільної роботи з дітьми	35257950	602589186	733067003
Підготовка кадрів закладами професійної освіти та іншими закладами освіти	186514990	600302586	722076353
Підготовка кадрів закладами професійної освіти та іншими закладами освіти за рахунок коштів місцевого бюджету	167171460	2286600	10990650

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
---	---	---	---

Підготовка кадрів закладами професійної (професійно-технічної) освіти та іншими закладами освіти за рахунок освітньої субвенції	19343530	32890401	39483020
Інші програми, заклади та заходи у сфері освіти	31838775	208832758,23	226888296
Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти	31620765	184459158,23	201157896
Інші програми та заходи у сфері освіти	218010	24373600	25730400
Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів	6334605	28745092	24894923
Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок коштів місцевого бюджету	1120505	28525272	24360623
Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок освітньої субвенції	5214100	219820	534300
Забезпечення діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників	3056165	5075425	6041423
Надання освіти за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	6489644	1360025	1114123
Економічна діяльність	53898000	3715400	4927300
Будівництво та регіональний розвиток	3068000	3316580	4021213
Будівництво1 об'єктів соціально-культурного призначення	3068000	1611703	5000000
Будівництво1 освітніх установ та закладів	3068000	1611703	5000000

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	50830000	1518300	2474600
Заходи з енергозбереження	50830000	1518300	715000
Управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	93844591	12797000	1759600
Управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	93844591	12797000	26000000
Державне управління	2867421	12797000	11000000
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	2867421	12797000	11000000
Охорона здоров'я	90977170	3770000	11000000
Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню	31791305	3770000	15000000
Спеціалізована стаціонарна медична допомога населенню	9691450	3770000	15000000
Лікарсько-акушерська допомога вагітним, породіллям та новонародженим	8854950	137701304	104261866
Амбулаторно-поліклінічна допомога населенню, крім первинної медичної допомоги	11569670	137701304	104261866
Стоматологічна допомога населенню	7756300	3207800	3390311
Первинна медична допомога населенню	14204885	3200800	3390311
Первинна медична допомога населенню, що надається центрами первинної медичної (медико-санітарної) допомоги	14204885	7000	99771555
Інші програми, заклади та заходи у сфері охорони здоров'я	7108610	112252500	25639100

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Забезпечення діяльності інших закладів у сфері охорони здоров'я	3474610	36771173	9660600
Інші програми та заходи у сфері охорони здоров'я	3634000	13040699	10481900
Управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	226392745	10157732	25012900
Управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	226392745	25043595	19127800
Державне управління	59180260	18156325	19127800
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	59100260	18156325	9849255
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	50000	9082976	4423055
Інша діяльність у сфері державного управління	30000	3648776	5426200
Соціальний захист та соціальне забезпечення	158451085	5434200	100000
Надання пільг з оплати послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг окремим категоріям громадян та компенсації за пільговий проїзд окремих категорій громадян	64688000	100000	100000
Надання інших пільг окремим категоріям громадян відповідно до законодавства	420000	100000	1000000

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Надання пільг окремим категоріям громадян з оплати послуг зв'язку	900000	22141004	1000000
Компенсаційні виплати на пільговий проїзд автомобільним транспортом окремим категоріям громадян	15600000	11239495	1000000
Компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян на залізничному транспорті	900000	11239495	1000000
Компенсаційні виплати на пільговий проїзд електротранспортом окремим категоріям громадян	46868000	11239495	381337087,30
Пільгове медичне обслуговування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	226297	10901509	381337087,30
Оздоровлення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	179985	10901509	59532582
Видатки на поховання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни	498130	272463533	59502582
Надання соціальних та реабілітаційних послуг громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах соціального обслуговування	40529095	272463533	30000
Забезпечення соціальними послугами за місцем проживання громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю	31972670	52802585	301804505,30
Надання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю	8556425	52715585	79385000

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Надання соціальних гарантій фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги	3283295	57000	835000
Забезпечення реалізації окремих програм для осіб з інвалідністю	159297	30000	650000
Компенсаційні виплати особам з інвалідністю на бензин, ремонт, технічне обслуговування автомобілів, мотоциколясок і на транспортне обслуговування	159297	209660948	19200000
Надання пільг населенню (крім ветеранів війни і праці, військової служби, органів внутрішніх справ та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи) на оплату житлово-комунальних послуг	2842500	66110000	700000
Соціальний захист ветеранів війни та праці	758000	510000	58000000
Надання фінансової підтримки громадським об'єднанням ветеранів і осіб з інвалідністю, діяльність яких має соціальну спрямованість	758000	700000	362971
Організація та проведення громадських робіт	107000	19200000	1500000
Інші заклади та заходи	45179486	700000	470456
Забезпечення діяльності інших закладів у сфері соціального захисту і соціального забезпечення	21284769	45000000	66080834

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення	23894717	272462	54770099
Житлово-комунальне господарство	6000000	180000	11310735
Реалізація державних та місцевих житлових програм	6000000	546559	10726813
Придбання житла для окремих категорій населення відповідно до законодавства	6000000	53628538	10726813
Економічна діяльність	2761400	43771740	5126500
Будівництво та регіональний розвиток	2296400	9856798	184607
Будівництво1 об'єктів соціально-культурного призначення	2296400	8857655	184607
Будівництво1 установ та закладів соціальної сфери	2296400	8857655	2687933,28
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	465000	4673200	1000000
Інша економічна діяльність	465000	142618	1000000
Виконання заходів за рахунок цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади і фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади	465000	142618	117000
Управління культури і туризму Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	159778300	600000	97419006
Управління культури і туризму Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	159778300	600000	29765916
Освіта	87119890	117000	67653090

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Надання спеціалізованої освіти мистецькими школами	87119890	10000000	20000000
Культура і мистецтво	71624550	61310416	20000000
Фінансова підтримка театрів	1100800	15725717	20000000
Забезпечення діяльності бібліотек	15393555	45584699	184342203
Забезпечення діяльності музеїв і виставок	7013830	10000000	184342203
Забезпечення діяльності палаців і будинків культури, клубів, центрів дозвілля та інших клубних закладів	17225955	10000000	105789088
Інші заклади та заходи в галузі культури і мистецтва	30890410	10000000	105789088
Забезпечення діяльності інших закладів в галузі культури і мистецтва	24133955	163370238	77526265
Інші заходи в галузі культури і мистецтва	6756455	163370238	18648775
Економічна діяльність	1033860	92488217	2961294
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	1033860	92488217	22317193
Розвиток готельного господарства та туризму	1019860	69019396	33599003
Реалізація програм і заходів в галузі туризму та курортів	1019860	1156300	29245903
Внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання	14000	16252413	4353100
Управління молоді та спорту Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	121551514	2566530	1026850
Управління молоді та спорту Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	121551514	18558605	1026850
Соціальний захист та соціальне забезпечення	19945773	30485548	1026850
Здійснення соціальної роботи з вразливими категоріями населення	6040461	25139887	1026850

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Утримання та забезпечення діяльності центрів соціальних служб	6040461	5345661	124995766
Реалізація державної політики у молодіжній сфері	13905312	1862625	124995766
Утримання клубів для підлітків за місцем проживання	5824322	1862625	13554919
Інші заходи та заклади молодіжної політики	8080990	1062625	13554919
Фізична культура і спорт	101266741	1062625	6398042
Проведення спортивної роботи в регіоні	25324232	800000	7156877
Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту	22258032	117102061	111440847
Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з неолімпійських видів спорту	3066200	117102061	30399823
Здійснення фізкультурно-спортивної та реабілітаційної роботи серед осіб з інвалідністю	53300	13462896	27000000
Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань та заходів зі спорту осіб з інвалідністю	53300	13462896	3399823
Розвиток дитячо-юнацького та резервного спорту	70627743	5787463	41300
Утримання та навчально-тренувальна робота комунальних дитячо-юнацьких спортивних шкіл	65113753	7675433	41300
Фінансова підтримка дитячо-юнацьких спортивних шкіл фізкультурно-спортивних товариств	5513990	103550665	72969104
Інші заходи з розвитку фізичної культури та спорту	5261466	27779762	66007413

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Забезпечення діяльності місцевих центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" та проведення фізкультурно-масових заходів серед населення регіону	1016620	23981670	6961691
Підтримка спорту вищих досягнень та організацій, які здійснюють фізкультурно-спортивну діяльність в регіоні	2490471	3798092	8030620
Забезпечення діяльності централізованої бухгалтерії	1754375	53300	625354
Житлово-комунальне господарство	39000	53300	5242225
Реалізація державних та місцевих житлових програм	39000	69054834	2163041
Витрати, пов'язані з наданням та обслуговуванням пільгових довгострокових кредитів, наданих громадянам на будівництво/реконструкцію/ придбання житла	39000	62630495	32390984
Економічна діяльність	300000	6424339	5000
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	300000	6662769	33294217,78
Внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання	300000	1028095	33294217,78
Управління житлової політики і майна Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	59084634	3710900	10337342
Управління житлової політики і майна Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	59084634	1923774	10337342

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Державне управління	9023308	39000	22956875,78
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	8988478	39000	525644
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	12000	39000	22431231,78
Інша діяльність у сфері державного управління	22830	49500	22431231,78
Житлово-комунальне господарство	44208600	49500	4186383390
Утримання та ефективна експлуатація об'єктів житлово-комунального господарства	44208600	49500	5000
Експлуатація та технічне обслуговування житлового фонду	6008600	49500	33294217,78
Забезпечення надійної та безперебійної експлуатації ліфтів	3000000	25139814	33294217,78
Інша діяльність, пов'язана з експлуатацією об'єктів житлово-комунального господарства	35200000	25139814	10337342
Економічна діяльність	5852726	9308960	10337342
Будівництво та регіональний розвиток	1968726	9296960	22956875,78
Будівництво1 об'єктів житлово-комунального господарства	1968726	12000	525644
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	3884000	9815600	22431231,78
Заходи з енергозбереження	3000000	7815600	2812463
Інша економічна діяльність	884000	2578100	333846134

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Виконання заходів за рахунок цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади і фондів, утворених Верховною Радою Автономної	884000	5237500	333846134
Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади		2000000	8940631
Управління комунальної інфраструктури Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	473223497	6015254	8940631
Управління комунальної інфраструктури Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	473223497	6015254	296402518
Державне управління	9034595	5844220	30735707
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	8966984	171034	20000000
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	10000	480479525	10735707
Інша діяльність у сфері державного управління	57611	480479525	700000
Житлово-комунальне господарство	292795792	8979793	264708011
Утримання та ефективна експлуатація об'єктів житлово-комунального господарства	50900000	8955093	258800
Забезпечення діяльності з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії	50000000	24700	23987840

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства	900000	349047930	131720
Забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги	2574000	22650000	131720
Організація благоустрою населених пунктів	234597942	20000000	14000000
Інша діяльність у сфері житлово-комунального господарства	4723850	2650000	14000000
Економічна діяльність	168801000	1300000	14000000
Будівництво та регіональний розвиток	7670000	325097930	9856120
Будівництво1 об'єктів житлово-комунального господарства	7670000	119221368	9760000
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	135966000	68800000	96120
Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури	135966000	68800000	4515145
Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету	135966000	68800000	4515145
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	25165000	50421368	2000000
Заходи з енергозбереження	12560000	16434368	2515145
Внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання	11305000	33987000	19767165
Інша економічна діяльність	1300000	3230434	19767165

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Виконання заходів за рахунок цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади і фондів, утворених Верховною Радою Автономної	1300000	3230434	3767165
Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади		1000000	3767165
Інша діяльність	2592110	2230434	16000000
Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	2592110	11562358	16000000
Заходи із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха	63040	11562358	13000000
Заходи з організації рятування на водах	2529070	3862358	13000000
Управління капітального будівництва Департаменту архітектури, містобудування та земельних ресурсів Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	36657018	3852358	3000000
Управління капітального будівництва Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	36657018	10000	8209936
Державне управління	3685330	1350000	8209936
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	3675330	1350000	8209936

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	10000	3000000	8209936
Фізична культура і спорт	20000000	3000000	170804882
Підтримка і розвиток спортивної інфраструктури	20000000	3000000	170804882
Створення нових, будівельно-ремонтні роботи існуючих палаців спорту та завершення розпочатих у попередньому періоді робіт з будівництва/реконструкції палаців спорту	20000000	3350000	9955335
Економічна діяльність	12971688	3350000	9955335
Будівництво та регіональний розвиток	12971688	100000	158660533
Будівництво1 об'єктів житлово-комунального господарства	706113	1200000	158660533
Будівництво1 об'єктів соціально-культурного призначення	3192710	700000	300000
Будівництво1 освітніх установ та закладів	1944219	500000	300000
Будівництво1 установ та закладів культури	1248491	2050000	158360533
Будівництво1 споруд, установ та закладів фізичної культури і спорту	1300000	9509000	158360533
Будівництво1 інших об'єктів комунальної власності	7772865	9509000	2189014
Управління архітектури та містобудування Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	9670183	9509000	2189014
Управління архітектури та містобудування Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	9670183	8244900	2189014

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Державне управління	8262083	10000	2600000
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	8254495	1254100	2600000
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	7588	137026036	2600000
Економічна діяльність	1408100	137026036	50000
Будівництво та регіональний розвиток	1408100	10496036	50000
Розроблення схем планування та забудови територій (містобудівної документації)	1408100	10496036	2550000
Управління транспорту та зв'язку Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	121167879	124730000	2045000
Управління транспорту та зв'язку Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	121167879	124730000	505000
Державне управління	6322671	124730000	8270528
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	6322671	124730000	8270528
Економічна діяльність	114845208	1800000	7070528
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	114845208	1800000	7070528
Забезпечення надання послуг з перевезення пасажирів автомобільним транспортом	7903408	1800000	1200000
Інші заходи у сфері автотранспорту	7903408	3220000	1200000

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Забезпечення надання послуг з перевезення пасажирів електротранспортом	106941800	3220000	1200000
Інші заходи у сфері електротранспорту	106941800	3220000	10224624
Управління економіки Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	9119400	50000	10224624
Управління економіки Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	9119400	50000	10159624
Економічна діяльність	9119400	3170000	10159624
Будівництво та регіональний розвиток	74340	2555000	65000
Реалізація інших заходів щодо соціально-економічного розвитку територій	74340	615000	60000
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	9045060	8721163	60000
Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва	5260060	8721163	5000
Реалізація програм і заходів в галузі зовнішньоекономічної діяльності	1085000	7371163	5000
Інша економічна діяльність	2700000	7371163	33294217,78
Інші заходи, пов'язані з економічною діяльністю	2700000	1350000	33294217,78
Управління з питань екології та контролю за благоустроєм Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	7539333	1350000	10337342
Управління з питань екології та контролю за благоустроєм Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	7539333	1350000	10337342

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Державне управління	6839333	10767600	22956875,78
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	6839333	10767600	525644
Інша діяльність	700000	10277600	22431231,78
Охорона навколишнього природного середовища	700000	10277600	22431231,78
Природоохоронні заходи за рахунок цільових фондів	700000	490000	4186383390
Управління земельних ресурсів Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	10310960	400000	407010781
Управління земельних ресурсів Хмельницької міської ради (відповідальний розпорядник)	10310960	400000	407010781
Державне управління	9860960	90000	239135046
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	9860960	90000	130683646
Економічна діяльність	450000	358716300	108451400
Сільське, лісове, рибне господарство та мисливство	400000	358716300	12790135
Здійснення заходів із землеустрою	400000	10739200	4883000
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	50000	10739200	4883000
Проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки чи права на неї	50000	19876400	7907135
Фінансове управління Хмельницької міської ради (головний розпорядник)	116403073	1306400	329335
Фінансове управління Хмельницької міської ради (відповідальний виконавець)	116403073	18570000	7577800
Державне управління	10351190	18570000	5215800

Кінець додатку Б

Кінець таблиці Б.1

1	2	3	4
Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	10344190	90000	87000
Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	7000	90000	2362000
Інша діяльність	14338983	358716300	85062000
Обслуговування місцевого боргу	8838983	358716300	74862000
Резервний фонд	3000000	10739200	66000000
Резервний фонд місцевого бюджету	3000000	10739200	8862000
Кредитування	2500000	19876400	10200000
Виконання гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під місцеві гарантії	2500000	1306400	10200000
Надання коштів для забезпечення гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під місцеві гарантії	2500000	18570000	70023600
Міжбюджетні трансферти	91712900	18570000	1333600
Дотації з місцевого бюджету іншим бюджетам	91712900	328100700	1178000
Реверсна дотація	91712900	6617300	155600
УСЬОГО	3710239634	4089780018	68690000

Додаток В

Таблиця В.1 – Податкові надходження за 2022-2024 рр.

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	Усього, тис. грн		
		2022 р.	2023 р.	2024 р.
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	178510000	225715910	166658500
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	120000	120000	100000
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	17260000	22025000	38521500
18000000	Місцеві податки і збори	69539600	68075000	85513010
19000000	Інші податки та збори	70000	135000	120000
10000000	Податкові надходження	265499600	316070910	290913010

Таблиця В.2 – Неподаткові надходження за 2022-2024 рр.

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	Усього, тис. грн		
		2022 р.	2023 р.	2024 р.
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	1715000	1870000	4163500
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	3589250	3483500	5674660
24000000	Інші неподаткові надходження	2020001,2	2400001,2	1300002,4
25000000	Власні надходження бюджетних установ	18177212,3	18862444,7	22914515,2
30000000	Доходи від операцій з капіталом	782000	953778	978797,9
31000000	Надходження від продажу основного капіталу	282000	352500	84500
20000000	Неподаткові надходження	25501463,5	26615945,9	34058777,6

Таблиця В.3 – Трансфери з державного бюджету за 2022-2024 рр.

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	Усього, тис. грн		
		2022 р.	2023 р.	2024 р.
41040000	Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	662819,9	742315,4	750950
41000000	Субвенції	73494420	63163982,5	76474273,7
40000000	Офіційні трансфери	74157239,9	63906297,9	77225223,7

Додаток Г

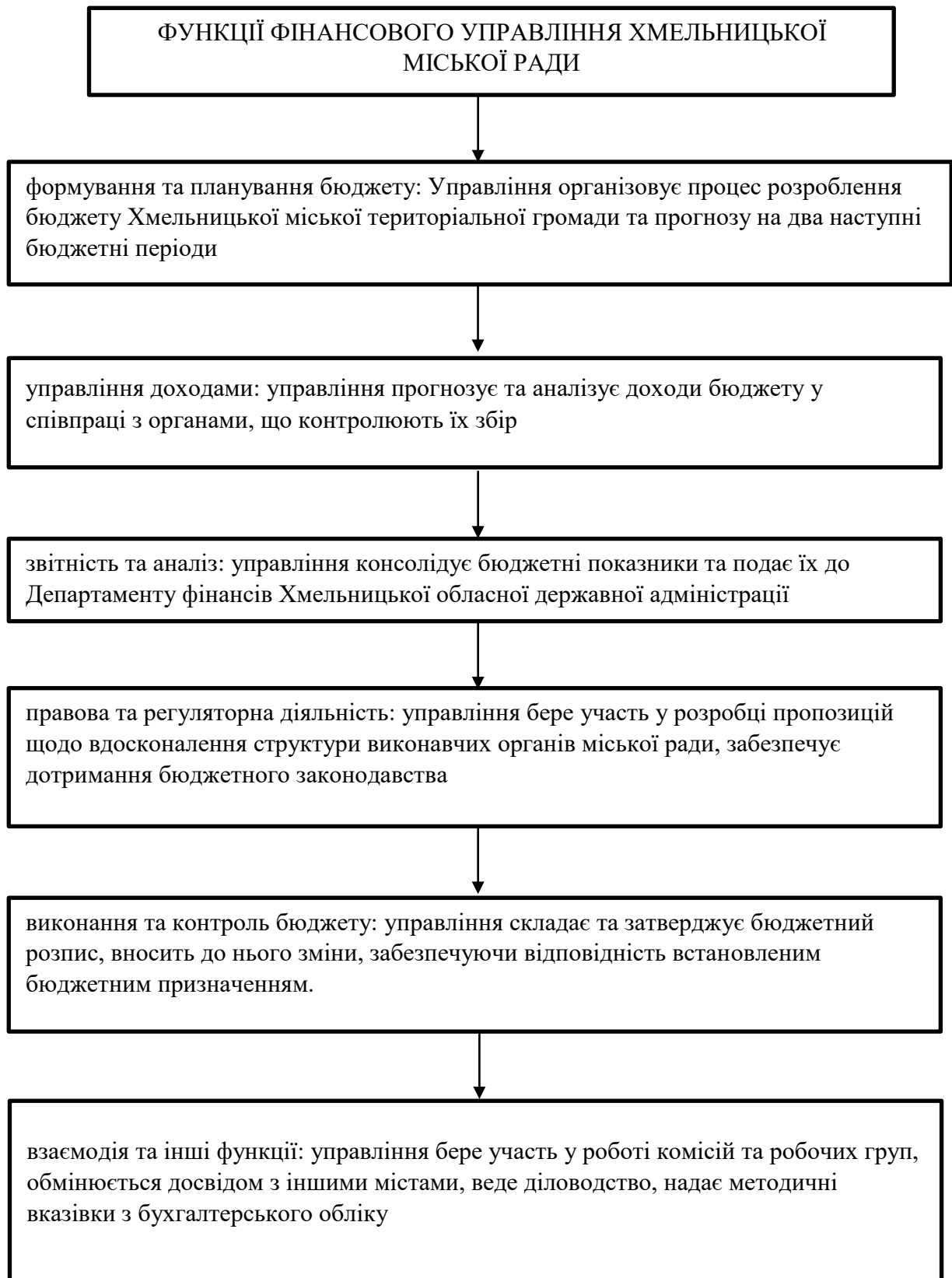

Рисунок Г.1 - Функції Фінансового управління Хмельницької міської ради